

APOKRIF

Irodalmi Folyóirat
2025. tavasz
XVIII. évfolyam 1. szám

” APOKRIF

ilyen baritonmal jobb
helyeken ördögöt üznek

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XVIII. évfolyam, 1. szám
2025. tavasz

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám

Főszerkesztő-helyettes

Molnár A. Aliz (tördelés, címlap, Apokrif Online)

Szerkesztők

Kerber Balázs (vers)
Mizsur Dániel (próza)
Taródi Luca (próza)
Dénes Gergő (kritika, korrektúra)
Veress Dániel (kép)
Tamás Péter (műfordítás)

•

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1
Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473
apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadók

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, Szófa Irodalom Bt.

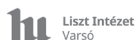
Nyomda

Könyvpont Nyomda Kft.
Felelős vezető: Gembela Zsolt

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.

Copyright © 2025 Az Apokrif 2025/1. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 900 Ft
ISSN 2060-3207

A Látószög rovat a Liszt Intézet Varsói Magyar Kulturális
Intézete támogatásával jelenik meg.

Szépirodalom

- 8**   **Balogh Ádám–Kabai Lóránt**
A' csábításról és egyebekről
- 12**   **Mizsur Dániel**
Mintastrófák lakótelepen
- 14**   **Nyerges Gábor Ádám**
budai anzix, átmeneti üzemzavar
- 15**   **Süveg Szilvia**
Eb
- 18**   **Heinczinger Bence János**
Jobban fáj a küszöb
- 23**   **Bödecs László**
Latordal; Cellarácsok
- 27**   **Nagypál István**
Meditáció a metaforáról; Fotográfia holdfényben
- 28**   **Kristofics Kata**
Nők
- 32**   **Földes T. Lili**
Találkozás; Azt hittem
- 34**   **Iványi Bence**
Karmazsin kód
- 45**   **Izsó Zita**
Indulási oldal; Kimondatlan; Otthon

Látószög

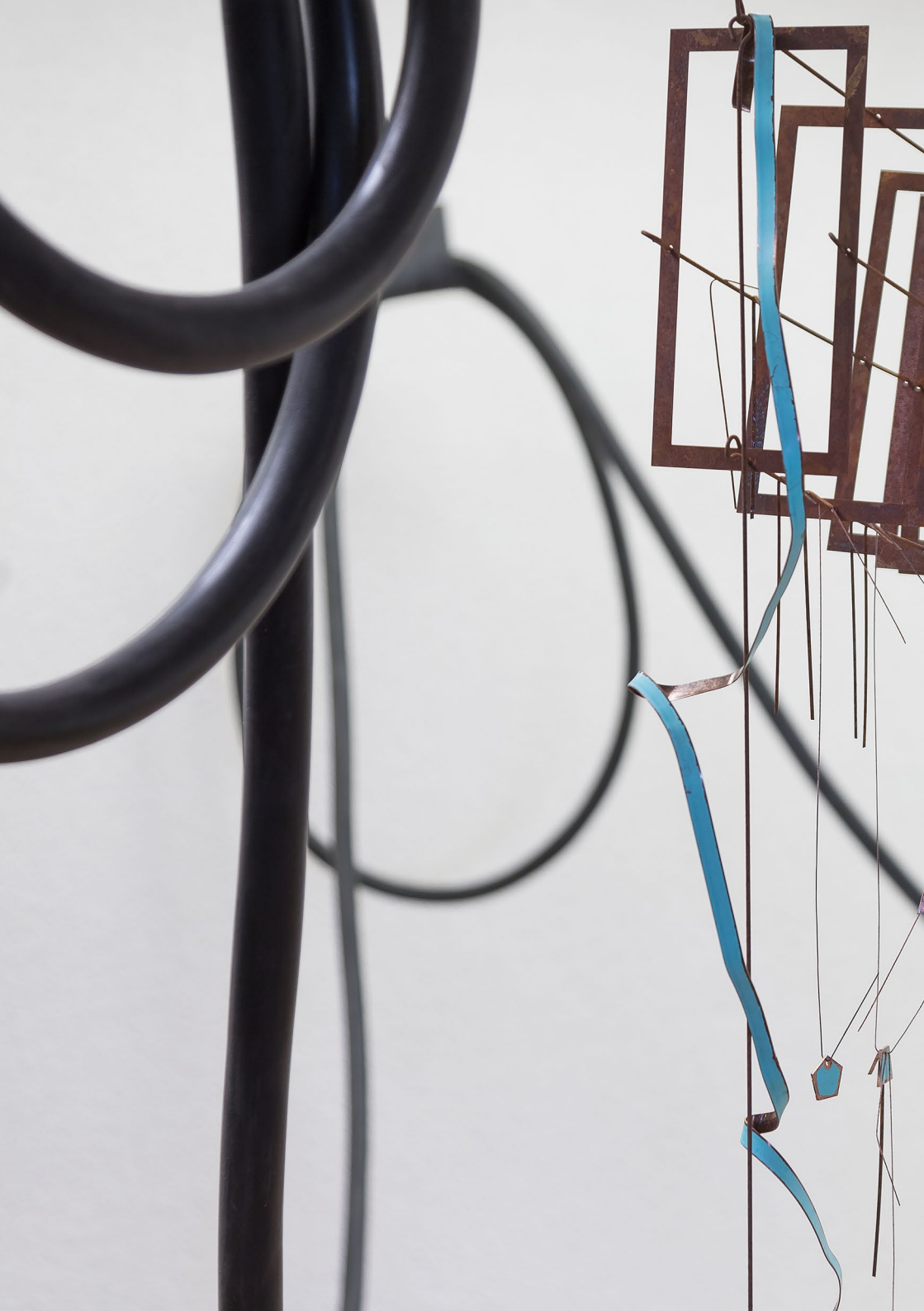
- 49** 800 méter demokrácia
(Iza Tarasewicz és Veress Dániel beszélgetése)

Látótávolság

- 59** **Tóth Szabina:** A történet nélküli ember szabadsága
(Biró Zsombor Aurél: Visszatérő álmom, hogy apám válnék ébredek)
- 66** **Hocza-Szabó Marcell:** Menetirány helyett
(Rékai Anett: Menetiránynak háttal)
- 70** **Pór-Szabady Ágnes:** „Írni nem akarni kell, hanem muszáj”
(Gerőcs Péter: Szembenézni a tehetségtelenségünkkel. Írások az írásról)

A lapszám képeit **Iza Tarasewicz** munkáiból válogattuk. A címlapon a *Ruins and Promises*, a hátlapon a *The Union That Has Evolved Into The Wing* című installáció részlete szerepel (mindkettő 2022-ben készült).

Iza Tarasewicz
Disturbances and multiplicities, 2020

Balogh Ádám–Kabai Lóránt

A' csábításról és egyebekről

PATÁS

Kis barátom, gyenge vagy?
Legalább a hangot üsd meg.
Kezedbe flaska, begre, ha
kell erő, húzd meg, tűzzed,
szorongasd, szeresd italod,
nevemet óvatosan betűzzed.

ESENDŐ

Veled szemben milyen hangot üssek?
Ilyen baritonnal jobb helyeken ördögöt űznek.
No de itt ez a vörös,
azt mondod, elsőrangú,
én meg nem húzom,
tuti belehugyoztál, te merlothangú.

PATÁS

Ahogy kártya a bibliám,
úgy húgyom a nedű,
amitől eléri a véred, amit kíván,
ereidben felbátorodik, derű!
Szorongás, mélabú, félelem?
Mind elvesz piád vörösében!
Apátiád is lazán fejbe bassza,
mert az úriembert nem a kutya szarja.

ESENDŐ

Hát akkor mi, csak nem ez a kadarka?

PATÁS

Zavarodban kérdezel így, hadarva?
Ág-bogas Zweigelt ez, szívednek nektár,
teste testem nem-selejtje – rád vár.

ESENDŐ

Zavart bennem csak azzal okozol,
hogy ilyen dumával homokozol.
Áruld már el, mi szükség
erre a kurva manírra.
Ha így folytatod, beforgatlak panírba.

PATÁS

Savaidat fojtsd inkább tanninba,
várj csak, hozok fürge lopót,
töltöm beléd a lőrét, überfrankó agymosót,
látom a szemedet, be is ütött már,
ne panaszkodj hát, ha csöpögős egy rímpár.

ESENDŐ

Elvétetted a kortyot, patás!
Nem a számba ment borod,
folyik le a mellkasomon, mint vér a toron.
Éhes leszek, ha vérre gondolok,
meséld el, mi illik a borhoz, te rozsdás kecsketorok.

PATÁS

Zweigeltemhez halvérű szőlőszem dukál,
kecskecsöcsű; meg muszáj némi kaviár.
És persze sajt, az mindig, mindenek előtt!
Bort inni anélkül? Hisz az ad annak erőt.

ESENDŐ

Nem is vagy te ördög, csak egy házaló kecske,
akinek a bor csak álca, hogy sajtjával üzleteljen.
Biztosan tudod, errefelé az a szokás,
hogy sajttal áldoznak minden tanyán,
ha valaki ördögöt gyaláz.
Látom, a szemedben ott a parázs.
Épp nagy üzlet van reményben,
ritkán kopogtat valaki a saját tejével.
Elvétetted a cégért, ember!
Hentes vagyok, nem sajtmester!

PATÁS

Fáj a faszom, hogy mit mondasz,
te részeg disznó! A késed a torlasz?
Patás vagyok, de nem kecske,
bárdodat most azonnal ereszd le,
savanyodjon szádban a tejfog, te beste!

ESENDŐ

Éles a nyelved, jó volna levesbe,
vagy a késem helyett,
ha belefulladás egy felesbe,
de látom, csak bort hoztál, nincs nálad tömény,
attól úgyis hülye lennék, mint egy tejfogőrlemény.
Tegyük fel, meg tudunk egyezni vér nélkül.
Mondd csak, mit válaszolnál tét nélkül,
ha azt kérdezném, mennyit javasolsz mértékül?

PATÁS

Na ez már elviselhető hang,
megütötted, nagy nehezen, végre.
Borom nyakald nyakló nélkül,
mert nincs mérték, és itt a vége.

Iza Tarasewicz

The Means, The Milieu, 2014 (részlet)

rozsdás vas, kenderfonal,
aszfaltgumi keverék, gombák

Mizsur Dániel

Mintastrófák lakótelepen

Mintastrófák a reggeli nyitányhoz:
Stampedli-koszorúkat szórva szét
Szentelik a buszvégállomást az egykori
Temető helyén. Kapualj-melodramák,
Rendre strangkoncertek tragikomikus
Foszlányait hozza-viszi akaratlanul
A mellékhelyiségek teátrumi csöndje,
Rá tapsvihart a kába, zúgó lefolyók.

Balkon aranyaiból szolid gömbök,
Évelő ládák között propeller forog
Lomhán a szellőző vasrácsa mögött.
Új reményű tankerek ez, egykor
Számos gerillaösvény vezethetett ide.
(Apró figurák át a panelközi gyalogos-
Sztrádákon. Az erkély üveglakata
Alkonytól ha barnán kiég, magasból
Látni talán, milyen hű és ócska mind.)

Bordó fülke még van, hogy negyven meg
Egynéhány éven át kóborló fényt ont magából,
Sávós szigetekre bontja a lerakó széles platóját.
Odébb narancssárga villogás köröz tíz lépcsőház
Hol redőnyözött, mély ablaksorain.
Az utolsó tömb mögött már a préri kezdődik,
Ahol ötven éve aligha volt értelme kezdetnek,
Végnek inkább, ott a kiszámítható fény-
Viszonyoknak messziről bizony birodalma van.

Pedig rendre gyönyörűen kezdődik az este.
Por kavarog a homokozók
Teátrumai felett, a közelgő határidőket
Tartóztatni képes még pár tinédzserüvöltés –
Könnyen hozza őket a szél, hiszen ellenállás
Nélkültre tervezték a kusza merőlegesek
Labirintusát, a lentről billegő dominóknak tűnő
Torony- és tömbházak tágas völgyét.
A betonkaréjokban tizenéves anyák, őrző-védő
Madonnák, nem erodált idegzetű tartalékosok,
Amolyan kvázi-szentek, neurózis nélkül.

A hatvan per ából két szerelmes, egy kisnyugdijas pár
Sziluettje a tévé villódzó Orion-kodében,
Első Számú éppen Első Számúné fölél hajol,
Átnyúl lassan az ólomkristály hamutartó felé,
Kattog a megviselt, fűzöld rekamié,
Nyolc- és félszáz forintos, tartós boldogság –
Az erkélykorlát vízszintje fölött vöröses pislogás,
Két tömb közül látják, a távolban izzik a Nagy-Kevély.

Műanyag pálcikás cold brew, habos neszkafé,
Vagy bársony szesztől inog az ábécé előtt,
Ahogy hasad, tökéletes házgyári pír, szürke és eredeti,
És ha körbejárna: itt dongó trafóház, otthonos, de másnak
Rossz marketing. Korai műszak, máshol kortalan,
Szagos dauer, míg a földszint 1-ben cserére váró branül,
Szálló csövekből lágy nesz, üresen járó lift a hajnal.

Nyerges Gábor Ádám

budai anzix, átmeneti üzemzavar

lemegyek a boltba
erre most épp telik
ne zavartasd magad
jó budai elit

izzadok sietek
mosollyal tipegtek
kellemes délutánt
kívánok tinektek

fülbevalótokból
föl tudnék öltözni
merengtek hogy tudtam
pont ide költözni

diszkrét tapintattal
el is tekintetek
topis rémvalómtól
vélem pedig lehet

ti is lélegeztek
megnyugtathat e hit
még szartok is talán
emberarcú elit

lám boltba is mentek
kocsiból szökkenve
bár csak egy lattéért
én szatyrom zörgetve

majdnem szép életkép
min (jaj) átszaladtam
egy-két perc s visszaáll
várhattok zavartan –

nézzük addig egymást
szívünk hogy kalapál
így festhet közlőről
ember és proletár

Süveg Szilvia

Eb

Nem hagyott maga után semmilyen nyomot.
Semmit, ami hozzá vezetne.
Bármire haraptam rá és tartottam fogammal évekig,
elveszett.
Kihullott kezem közül minden tárgy,
elfogyott torkomból az összes hívó hang,
kialudt minden kutató tekintet.
Kerestem, nem találtam őt,
de nem is veszítettem el.
Szagot fogtam mindig,
mint a képzett keresőkutya,
éreztem a jelenlétét,
hogy ott járt, arra ment, várt,
szomorú volt, magányos és kétségbeesett.
Éreztem őt minden talajtörésben,
füvekben, virágban, levegőben,
a folyó és tenger szagában.
Az ember nem csak a földön hagy nyomot.
Aztán mindig kiderült, hogy tévedés volt.
Nem ő az.
Nem ő az öngyilkos, a vízi hulla,
a bedrogozott és eladott prostituált,
nem őt látták este, a kihalt utcán, egyedül bolyongani.
Nem volt meg a test.
Nem lett meg azóta sem.
Éjjelente tíz körömmel téptem
a véreres álmokat,
nyüsztettem, hogy az én hibám volt.
Egyetlen kutya sem érdemli meg kölykét,

de nem is azért kapja.
Elfáradtam már a múltba kaparástól,
az önsajnálattól,
a folyton visszaöklendezett
hamis valóságtól,
saját akaratomtól,
mely nem nyugszik,
és rekedt torokkal mindent újragondol,
újraérez.
Oldódjon már ki végre az izomzat!
Üljön el a készenlét!
Adjam végre fel!
Saját erőmből nem tudom őt tovább életben tartani.
Aztán halottá nyilvánítottuk,
hatóságilag, az eltűnése napján.
Nincs vád, nincs nekifeszülés,
a kutya bennem nem szagol nyomot.
Nem ugat, nem fut,
nyakát behúzza kushad,
sunnyítva irgalomra vár.

Iza Tarasewicz
In myriads,
things cry out,
2018 (részlet)

Heinczinger Bence János

Jobban fáj a küszöb

Lassan jön a hétvége, és Bátyámmal hazamegyünk Anyánkhoz. Pápa és Devecser csak háromnegyed óra busszal. Mi vagyunk egyedül devecseriek. A helyiek úgy tesznek, mintha nem tudnák, hogy honnan jövünk. Idegenként mindegy, honnan jössz. Úgyis csak az számít, hogy ki a hangosabb, ki fut gyorsabban, ki focizik jól. Én jól futok, de nem tudok jól focizni. Elfutok a többi fiú elől. Ez a szerencsém. Bátyámmal reggel találkozom a folyosón, ahogyan azt Anyánk megbeszélte velünk. Már mindketten öszszepakoltunk. Üres lett a kollégium. Cipőink kopogását hallgatom, ahogy végigmegyünk az utcán. Ritmust keresek bennük. Szombaton focizni szoktunk; most nincsenek meg elegenden a pályán. Szánakozó és szúrós tekintetek követnek minket a pálya mellett. Már látom a buszmegállót, a busz szinte akkor jön, amikor odaérünk. Nem szoktunk beszélgetni a buszon. Köszönünk a sofőrnek, jegyet váltunk, és hátramegyünk. Bátyám megkérdezi, hogy akarok-e az ablak mellé ülni. Mégis beszélünk egymással? Megrántom a vállam. Elalszom a hideg ablaknak dőlve; megint összegörnyedve fekszem az ajtóban. Nem is kint, nem is bent. Mintha Apám is mellettem feküdne. A hasamat fogom, de sokkal jobban fáj a küszöb a hátamnak. Hallom a többiek nevetését. A hülye Lendvai most nincs ott, de a hiánya is eszembe juttatja az öklét a hasamban. A busz fékezése kelt fel. Bátyám már áll, és lenéz rám. Ha nevetne, olyan lenne, mint az álomban. Elindul az ajtó felé. Most nem fáj a hasam – mondanám, ha kérdezné.

Anyánk a kapuban vár, pedagógusszigorával köszönt minket. Csinált ebédet, üljünk le, és együnk. Húsleves és rántott hús. Legalább ezért megéri hazajönni Devecserbe. Megkérdezi, hogy milyen jegyeket kaptunk. Az oroszra sose kérdez rá.

Próbáljuk magunkat visszafogni, de nem megy. Repetáznánk, ha Anyánk nem szólna, hogy hagyjunk holnapra is. Nem eszik, csak nézi csöndben, ahogy eszünk. Csak akkor szól, ha valami nincs jól. Ha nem eszünk szépen. Ebéd után tanulunk vagy tanulást színlelünk. Megint fáj a hasam. Kemény ökle van annak a hülye Lendvainak. Bátyám megint néz, és tudom, hogy valami hülyeséget tervez a fejében. Régen én is részese voltam ezeknek. Akkor még nem volt hülyeség. Első évben a másodikosokkal voltunk egy szobában, Bátyámmal és az osztálytársaival. Fáj a hasam, amióta beléptem abba a szobába. Idén már csak az osztálytársaimmal vagyok egy szobában. Az érzés nem csillapodott. Csak akkor áll ki mellettem Bátyám, ha Apánkról kérdeznek. Mindig ugyanazt az okos hazugságot mondja. Látom a tanárokon, hogy érzik a hazugságot. Nem tudom, hogy Anyánk találta-e ki ezt az okos hazugságot, vagy nem. Most dolgozatot javít a konyhaasztalon. Rövid a haja, mint minden tanárnőnek a megyében. Fiatalsága ellenére idősnek és bölcsnek néz ki. Néha felnéz a papírok közül, hogy megnézzé, tényleg tanulunk-e. Ilyenkor összetalálkozik a tekintetünk, és én gyorsan elkapom. Utálom, hogy ilyen titkolózó és hideg. Azóta van az emlékemben Anyám, amióta Apám már nincs. Utolsó emlékem róla, hogy énekeket tanít nekünk. Népdalokat és korálokat. Anyám a népdalokat szerette, Apám a korálokat. Kántorként így illik. Délután elmegyünk Anyánkkal sétálni. Az utcán megnéznak minket. Van, aki köszön, van, aki csak néz. Nekik nem szabad köszönni Anyám szerint. Többen vannak, akik csak néznek. Ha mégis köszönök, Anyám engem néz, és nem a szembejövőket. Amikor elég messze jutunk tőlük, nyaklevest kapok. Mindig az Esterházy-kastélyig megyünk, aztán vissza a templom felé. Sose értettem, minek kell s-sel írni azt, hogy Esterházy. Minek azt a látszatot kelteni, ami igazából nem úgy van? Nem szeretem azokat, akik nem igazak. Azt hiszem, Anyánk sem igaz. Ma nem megyünk a templom felé, hanem visszafordulunk. Nem kérdezem, miért. Mintha Bá-

tyám tudná. Tudom, hogy mindketten rejtegetnek valami titkot előlem. Azt hiszik, hogy túl kicsi vagyok az igazsághoz. Mint az álmomban. Se kint, se bent. Fekszem a küszöbön. Amikor ha-zaérünk, köszönnek a szomszéd Kovácsék. Mi laktunk ott, ahol most ők. Anyám azt mondta, hogy innen Ajkára kellett mennünk. Akkor én még nem voltam. Most meg megosztjuk velük a házat. Mi lakunk a kisebb részében. Nem értem, minek adtuk oda nekik a ház nagyobbik részét, ha egyszer mi voltunk itt előbb. Anyám szerint hálásnak kéne lennünk nekik, hogy van hol laknunk. Bátyám vette észre, hogy átépítették a házunkat. Tele van a pince zuhanyzókkal és kis szobákkal. Egyszer rendőrök jöttek a pincébe, és iratokat vittek ki. Az orosz katonák meg a kerítésnél nézték őket, ahogy cipelnek. Egyszer Apám után kérdeztek az oroszok. Akkor nem volt rendőr velük. Anyám nem szereti, ha kérdezek, főleg, ha idegenek előtt. Emlékszem, amikor Apám még velünk volt. Minden vidámabb volt. Négyéves voltam, amikor először elment. Emlékszem, hogy akkor láttam először oroszot. Anyánk nem mondta, hogy hova ment Apám. Amikor utoljára visszajött, érdes volt a keze és fáradt a tekintete. Mintha már nem Apámé lett volna a teste. Csak a mindig nyugodt és derűs jelleme maradt meg. Minden más elfogyott. Azt mondta, hogy vasutat épített tanítás helyett. Két év múlva eltemettük. Nem emlékszem Apám temetésére vagy Anyám sírására. Én nem sírtam, csak Bátyám esténként. Az ő neve ugyanaz, mint Apámnak. Az én nevem nem szép a szülésznő szerint. Anyám ezt mesélte. Amikor kicsi voltam, Apám budapesti tárgyalásáról beszéltek körülöttem. „Devecseri Járási Nemzeti Forradalmi Tanács Elnöke.” Így hívta egy rendőr, mielőtt elvitték volna. Nem tudom, hogy ez mit jelent, de úgy belemélyedtek emlékezetembe ezek a szavak, mint a kollégiumi szobánk küszöbe a hátamba. Azt hiszi Anyám, hogy nem hallottam, amikor zokogva átkozta a rendőröket és Apámat. Vacsorára vajás kenyeret eszünk felvágottal. Csak egy kenyeret fejenként. Anyám mondta, hogy reggelre is hagyjunk. Vasárnap

nem megyünk templomba, csak Anyám. Ő akarja így, de titokban mi sem akarunk menni. Amióta itthon vagyok, egyre többet gondolok Apámra. Ilyenkor elfelejtem, hogy fáj a hasam. Bátyám tanul, én meg lemegyek a pincébe. Beállok a zuhanyzók alá, és elképzelem, hogy mire használhatták. Azt képzelem, hogy öltöző volt itt egy ideig, és focisták jártak a házukba, de Devecsernek évek óta nincsen csapata.

– Nem megmondtam, hogy ne menjél le a pincébe?

– De.

– Akkor miért talállak itt megint?

Nem válaszolok, csak a cellákat és a zuhanyzókat nézem.

– Szófogadatlan vagy, és még szemtelen is!

– Mi történt Apámmal?

Anyámban megfagy a szó. Mérhetetlen dühvel és szomorúsággal néz rám a lépcsőről, mintha keveredne benne az utálat és a száanalom, ahogy még sosem láttam őt. Szinte sajnál. Állunk a pince két sarkában, és egymást nézzük a pislákoló lámpák fényében. Egy árnyék megy el a földszinti ablakok előtt. Semmiféle ember, csak málló vakolat, penész és meztelencsigák hada a tanúi ennek a nézésnek. Most veszem észre, hogy remeg a keze a lépcsőn, mögötte betódul az ajtóból a kinti fény. Nem bírom tovább nézni, elindulok lassan felé. Minél közelebb jutok, annál jobban megvet. Nem tudom, hogy kinek, de mintha nem nekem szólna az a borzasztó arckifejezés, amit már nem bírok tovább nézni. Elérek a lépcsőhöz, észreveszem, milyen magasan tornyosul fölém. Megölelném, de pofon vág. Mire felfogom, mi történt, újra egyedül vagyok a pincében. Egyedül a zuhanyzókkal és a cellákkal.

Anyánk pedagóguszigorával búcsúztat minket délután. Megbeszéljük, hogy két hét múlva, halottak napján, újra jövünk, és akkor majd kimegyünk a temetőbe is. Nem néz rám, amikor ezt

mondja. Már nem fáj a hasam, csak az arcom ég még mindig. A tükörben nem látom a pofon nyomát, Bátyám se látja rajtam. Igaz, ő semmit se lát rajtam. Elköszönünk Anyánktól, megölel, és csókot ad nekünk. Engem jobban szorít, mint Bátyámat. Senki nem jön szembe velünk a városban. A buszmegállóig nem szólunk egymáshoz. Elmegyünk az Esterházy-kastély előtt, és arra gondolok, hogy ki is lehetett ez az Esterházy. Azon gondolkodom, hogy a neve miatt lehet-e valaki igaz, vagy sem. Talán a cselekedeteink döntik el, hogy jók vagyunk vagy rosszak. De mi van azzal, akiről nem tudom, hogy mit tett? A templomra rá se nézek, ahogy elmegyünk mellette. Pont időben érünk oda a buszmegállóhoz. Köszönünk a sofőrnek, jegyet váltunk, és hátramegyünk. Megkérdem Bátyám, hogy akar-e az ablak mellé ülni. Megrántja a vállát, és int, hogy üljek én oda. Elaluszom a hideg ablaknak dőlve; megint összegörnyedve fekszem az ajtóban. Mintha Apám is mellettem feküdne.

Bödecs László

Latordal

Miért járnak álmainkban halottak – miért nem élünk?
Ahogy a friss hajtáson a levél bontja szárnyait,
úgy hajt ki bennem a részvét, és mozdul az ég felé,
ahová tartani szeretnék, de ez a szárny csak alakzat,
a szövegem csak szintaxisba rendezett szóhalmaz,
az álmaim csak lótoszok egy keleti kert végében.

Száműzött hajótörött, legendás vendég
nem leszek már, még sosem jártam a világot,
és ha messzire utaznék, ott se lenne nyugtom,
mert a vágy is nagy bennem, nem csak a féltés.
Nincs ok, hogy ne meneküljek a szárazság elől
viharok elé, el ne hagyjam, amit megkaparintani kell.

Hová vonuljak be? Paripám patkói csorbák,
nyergem kicserződött, ruháim rongyosak
és kopott a csizmám. Fogadnál-e jó szóval?
Elmesélhetném-e, honnan jöttem, adnál-e
szállást éjszakára, és innál-e velem a ház
legjobb whiskyjéből, mielőtt megkérdéznéd:

Hová tartok? Gyalogszerrel, sziklák és bányák
között, göröngyös utakon érzi meztelen talpam
hatalmat. Nyomják a kavicsok az életet bennem,
át az inakon, térden és csípőn, gerincen és nyakon,
egészen a fejtetőig. És megszólalok élő nyelven:
Kiiszom veled fenéig keserű rumod kelyhét!

A jó kalóz is zarándok, fel, Uram, Kapitány, hajrá!

Cellarácsok

Részek fedik az egészet,
és a felfedett egész részekre oszlik.
Közöttük hasonlatok, metaforák,
a nyelv előtti nyelv kísérlete,
hogy a szavak fedjék láthatatlan tartalmukat,
és az értelem mint látvány táruljon fel.

Ami kezdetben volt, és a kezdet előtt a végtelen,
aztán a minden bizonnyal eljövő vég,
és a vég utáni ismét végtelenség.

Szemöldököd, szemeid, orrvonalad
diópácbarnán száradnak áttetsző vásznon,
de hogyan tágnak a te orrcimpáid,
milyenek a homlokodon a redők,
hogyan esik a haj füledre,
amikor kitalálsz, mi legyen?

Hogyan ismerhetném meg akaratod,
aki ilyen módon lakozol,
már anyám méhétől fogva tudod sorsomat,
és engem, aki nem lát, és magát lökdösi előre
hívó szavadra a feketeség abszurd gödrei között,
vagy viteti testét mélylő tengerek bölcs hullámain,
vezetsz?

Az utcafronton nőcske halad,
hangosan kopogtat az ablakon,
rácsok között látom határozott, kerek öklét,
ismerem a porcikáit, szilárd, de puha alkatát,
rabságban nevelt állat bent a lélek,
a szabaduló cellája előtt toporog,
a szeme néha úgy villan,
ahogy az elhullott bogarak testén nő ki a mező.

Szeretlek, szeretlek, szeretlek,
mindannyiszor kimondom,
nincs kétely a kérdéseidben,
erősödő válaszaim nyomán
kicsordul a könnyem,
megyek és ismételve,
meg kell halnom, hogy végre éljek.

Iza Tarasewicz

The Means, The Milieu, 2014 (részlet)

rozsdás vas, kenderfonal, aszfaltgumi keverék, gombák

Nagypál István

Meditáció a metaforáról

Nyughatatlan, élénk figurákat
keltesz életre, és eközben
elfelejted a tagadásról tanult
leckédet, felismerhetetlen
a természeted, a füzetemben
színkódokat kell használnjak,
hogy rájöjjek, melyik nem létező
képmásodba botlok reggel
a mosdóba menet, a vörös
szobában eltűnik az utolsó
képed, végre fekete a papír–
lecsepeg a papírról egy
metafora, jelentsen ez bármit is.

Fotográfia holdfényben

Rezzenéstelen arccal nézel rajta előre.
Azt hiszem, már akkor is a holdakat nézted,
nem érdekelt a fényen kívül más,
a lehullott faleveleket gyűjtötted össze,
hogy betakard velük a krátereket –
fekete alapon krétaszínű az arcod, mint
egy Gerber baba. Szellemed részét
beszívta a papír. Kicserélem a lencsét
a szemüvegemen, és ellopom a szemeidet,
így látok én is mindenütt holdakat.

Kristofics Kata

Nők

Dideregve várok a lépcsősor tetején. Nyolcéves lehetett, mikor először hoztam ide magammal. A kiállítás koronája a *Hölgy hermelinnel* volt. Bár láthatóan nyugtalan volt már, és unatkozott, ez a kép lekötötte. Kérte, meséljek róla neki. Meséltem. Leonardóról, az állatkáról, a pózról, az arcról, a kezekről. A fejpántról is... Golyócskákat kellett gyűjtögetni. A végén cukorkacsomagokra lehetett beváltani azokat, ha minden állomást sikeresen teljesítettünk. Három csomagocskát is kapott. A pénzáros néni azt mondta, a két szép, tiszta, ártatlan bogárszemére.

Huszonkét perce késik. Gomolygó leheletemmel szórakozom. Megcsörgetem. Nem veszi fel. Hatpercnyi sétára lakik. Váratlanul elém lép, megölel. Meglep hirtelen feltűnésével, bámészkodásomban észre sem vettem, hogy közeledik. Kiráz a hideg. Ölelése ragaszkodó. Óvatosan eltolom magamtól. Talán kilazulhatott a sálam.

Belépünk a csarnokba. Magabiztos léptekkel indul a jegypénztár felé. Mintha gyakran járna ide. Hátra sem fordul, csak a terminál pittyenését hallom. Kezében a jegyekkel rám mosolyog. Megkérdezi, kell-e mosdóba mennem, de megrázom a fejem. Hangja idegen. Így, közvetlenül, élesebben cseng. Int, akkor menjünk.

Belépve a kiállítóterembe már a környezet zaja sem leplezi csendünket. Lecövekel a kurátori ismertetőszöveg előtt, és belemélyed az olvasásba. Érzem, kilométerekre kerül tőlem. Én is olvasni kezdek, de folyton elveszítem a fonalat. Újra és újra neki

kell futnom a mondatoknak. Ideges leszek, úgyhogy inkább – megelőzve őt – megindulok a képek között. Dacosan nem is akarom figyelni, merre jár. Szemem sarkából mégis követem. Ösztön, megszokás. Megnyugvást keresek a festményekben. Mintha az egész, néma termet betöltené zakatolásom. Mindenki hallja.

Hiába a nagy tér, belmagasság, fojtogatóan tolonganak körülöttem a festmények. *A hinta, Ebéd után, Csónakázás, Hölgynapernyővel a kertben, Bál a Moulin de la Galette-ben, Vidéki tánc, Fürdőzők, Fekvő női akt...* Három is. Mindenhol nők. Olvasó nők, táncoló nők, kacérkodó nők, fürdő nők... Aktok. A nők tengerében egyszer csak a kis Julietre téved a tekintetem. Hozzá menekülök. Hosszan nézem lányvonásait. Tiszta, ártatlan, nyugodt tekintetét.

Az utolsó terembe érek. Fekete-fehér, szakadozott filmkockák peregnek az üres falon. Az alkotó élete. Csökevényes kezéhez kötözött ecsetével pepecsel a vásznon. Láthatólag nehezére esik már a levegővétel is. Épebb kezében cigaretta lóg, küszködve emeli szájához. Palettája mozgásképtelen combjain hever. Arca beesett, teste csontsovány. És jólléttől duzzadó nőalakokat fest. Másodszorra indul újra a képkockasor, mikor magamhoz térek. Körbenézek. Ő még sehol. Elindulok visszafele a termekben. Még mindig az *Alvó lány*-nyal szemben ácsorog. Lassan egy órája. Valahol egy másik, bordó, derengő univerzumban. Csak ő és a kép.

Ő nézi a lányt. Én nézem őt. Végigmérem tetőtől talpig. Haja középen elválasztva, két oldalra fésülve, szigorú kontyban. Szokatlan. Mindig hátrafésülte egyetlen lógó copfba. Hosszú, nem kifejezetten testhez simuló, mélyzöld ruhája szépen esik az alakján. Finoman sejtető. Formás. Vonzó. Nő. Határozott meg-

jelenéssel, tartással. A férfiakat megértem... Még az én szemem is megakad rajta. De mégiscsak, legalább a nőnek lehetne annyi esze...

Jobb, hogy mesélt? Vagy a tudatlanság távolsága lenne kellesebb? Mást tanítottam neki. Mást akartam neki. Nézi a festményt, én meg őt. Látni szeretném a lányomat. A két tiszta, ártatlan, érintetlen bogárszemét.

Lassan megmozdul, nyakát nyújtóztatja, válllaival köröz. Ahogy észrevesz, melegen rám mosolyog. Megindul felém. Belém karolna, de gyorsan megsimítom a vállát. Egymás mellett lépegetünk. Érzem, hogy ő is elfáradt. Szeme még kutatóan ugrál a képek között, de látom, türelme elfogyott. Kimerítette az *Alvó lány*. Ahogy elérünk az ugráló képkockákig, megtorpan. Felcsillan a szeme az alkotó láttán. Valóban ritkaság mozgóképen találkozni vele. Megvárja, míg lepörög a film. Újraindul. Zsebében kotorászik. Tudom, dohányt keres. Már érkezésekor éreztem a sáljában. Megvárjuk, míg újra felvillannak az utolsó képkockák.

Kilépünk a fehér márványfolyosóra. Itt már nincs zajtilalom. Némán lépkedünk egymás mellett, egészen a fölépcsőig. A torkát köszörüli, majd hetyke szempillái alól kajánul rám pillant rókaszemeivel. Azt kérdezi, hogy tetszett. Kicsit több alkotásra, izgalmasabb kurátori munkára, koncepcióra számítottam. Egyetértően bólogat. Melyik kép tetszett nekem a legjobban? Irene portréja, felelem. Mosolyog. Huncutan? Gunyorosan? Nem tudom eldönteni. Visszakérdezek. Picit hátraveti fejét, úgy válaszol, kacér nevetés kíséretében. Találjam ki.

Ahogy kiérünk a múzeumból, búcsúzás előtt még megkérdem, miért nézte annyi ideig az *Alvó lányt*. Ajkát harapdálva gondolkodik, kezével megint zsebében kutat. Az alvás öntudat-

lan, nyugodt állapot. Az a lány pedig láthatóan direkt és kacéran mutogatja magát. Bólintok.

Miközben még párszor újra előhívom magamban a festményt, a válaszát, majd megint a festményt, már telefonján tervezi az útvonalat. Hatpercnyi sétára lakik. Indulnia kell, mondja hirtelen, gyors puszit nyom az arcomra, és már el is szalad. Nézek utána. Két hónap múlva talán újra látom. Talán felhív. Mit mesél majd megint az a közvetett hang? Összeszorul a gyomrom. Mégiscsak jobb, ha nem hazudik... De akkor is gyomorforgató. Ilyesmi helyzetbe rendes lányok nem kerülnek. Semmiféle helyzetbe nem kerülnek. Mintha az egész, zsibongó teret betöltené zakatolásom. Mindenki hallja. A lányom már nem.

Földes T. Lili

Találkozás

Előbb csak téblábolnék föl-alá a szobában,
Mint aki nem is a saját otthonába jött vendéggel,
És a bútorok, tárgyak között idegenként
Kutat szándékot és célt.
Vágyaimat viszont illene egyszerre titkolnom,
Kapkak majd észbe, és érvényre juttatni.
Mondjuk egy gomb kioldása, a redőny leengedése,
Az állat türelmetlen kizavarása a szobából.
Ez jelezné, otthon vagyok, így nekem kell
Udvarias stílusban, a lehető legtermészetesebb
Hangomon helyet kínálnom, és persze frissítőt.
De amiről azt hinném, kimért és jogos, tehát
Természetes, épp az lenne a legtolakvóbb.
Közönségesen fejezném be színjátékunkat,
Megkérdem tehát, marad-e reggelire.

Azt hittem

Pikkelyesre száradt a nyár,
Maradványait viszont
Még mindig te kaparod.
Én bizonyítottam már nem egyszer,
De néha így is
Elképesztő a vakságod.
Jóllehet, tőlem is jó volna valami
Kézzelfoghatóbb mutatvány:
A szemrehányásnál és
A néha lapos, öncélú dühnél,
Vagy csak a feszült izmok
Memóriájánál több.
Sajnálom.
Azt hittem, jól szórakozom.

Iványi Bence

Karmazsin kód

Nyittass föl, rajta, Herceg,
minden zsilipkaput.
Jól hallod. Rajta, Herceg!
A nemzetközi helyzet,
kész, ennyi volt – kaputt.

Amott túl az egész már
a Fő-fődémoné –
amott túl az egész már
merő erkölcsi bélsár,
maró szellemgané,

mondhatni, bűsz miazma –
és éppen erre jön...
Tombol a bűsz miazma,
e nyúlós, bő, mihaszna,
korrupt, sötét özön,

és, ami tőle megvéd,
nem létezik blokád.
Nincs, ami tőle megvéd:
nyögve nyög mind a mellvéd,
a kút mind vért okád,

ha körbevonja testük
– hogy szörtyög és pocsog! –,
ha nyákba vonja testük
a csillagtalan üstök:
az Asztrális Mocsok.

Ez lesz velünk is, Herceg –
hát inkább meg se várd.
Völgyét a fűszereknek
ördög ne vigye, Herceg!
Atyáid városát,

e hétszáz csipkeormot
muszáj megmenteni –
e hétszáz csipkeormot,
bármily nehéz is dolgod,
ne engedd át neki!

A Rőt Torony, a tejfák,
a függőkertliget...
Allahra, ó, a tejfák –
ne hagyd, hogy dzsinnek falják
föl liblingjeidet!

Jóízűen torozni
rút pofájuk ne hagyd:
min vágynának torozni,
vádinkat, menj, pucold ki
csutkáig te magad –

nem kell többé a védmű,
nem kell többé a gát!
Nyittassék föl a védmű:
a völgyön durva fémű
zuhé seperjen át!

Nyomás, no! Rajta, Herceg –
küldjed meg vén folyód!
Hogy „ergya”? Persze, Herceg –
de hogyha nem teszed meg,
csak ergyább lesz a mód,

ahogy e drága város
pikk-pakk dugába dől,
ahogy e drága város
bedől, míg dül a bájos
döggör Észak felől.

A park, a Csalogányhíd,
a Mézmadárficak...
Márvány a Csalogányhíd,
mégse húzza soká így,
hogy jó a bős vacak,

mely – mint a fügelekvár,
ha fog magváig ás –,
randa, fekete lekvár:
minden követ kívájkál
mint létszuvasodás,

és minden kő sötét lesz
és gennyedzeni fog,
sőt a fény is sötét lesz,
és – korrozív, sötét szesz –
méreggé lesz a Jog,

és az Igaz bezápul,
és kirothad a Szép –
ami van, mind bezápul,
ha győzelmi zabául
démonraj rágja szét...

Kaszáljon akkor inkább
a flott bülbülfolyam!
Folyamodjanak inkább
fürjkacsok, pávaindák
narancslón, bíboran:

kasszírozzák be végleg
virágzó városunk –
kasszírozzák be végleg,
semhogy legyen kísértet-
és ördögmárosult...

Gyerünk! – – hasítsad, vágd a
fett gránát billió
lángját – rakétavágta –
pengén a lég vajába!
Opál ribillió

trafálja el a márványt,
akár az ekrazit –
a márványt eltrafálván
tromfolj pillérre párkányt,
a tér krikszkrakszait

szép tüchtigen gyaluld le
a térképről, csupáld
– morcos arkangyal – úgy e
vidéket nagy vadul le,
csontig csepült cupák

maradjon, resz papírlap,
e szent helyütt csupán,
egy impozáns papírlap,
mit élből teleírhat
hurok, gyöngy, csip-csup ág,

megannyi násfafényű,
szubtilis ornamens,
kreálni násfafényű
piktúrárt, csupa fénytű
futtán minthogyha vers

hímeztetnék ki puszta
igékből, vagy ha, huss!,
kihímződnék a puszta,
vagy őslényvázra vissza
jegec pótolna húst,

hogy, érc rádirozógép
mit nyomtalan legyak,
öles rádirozógép
nyomán kandírozódjék
legendává e lak:

rímeljen kékre lápisz,
vörösre karneol,
aranybarnára jáspis,
aranyra szürreális
topáz, kész karnevál

szorozza szín szerint föl
a komplett kóceráját,
emeljen – szintre szint női –
berillből, ametisztből
csúcs karavánszerájt

új korszak, új királyság,
a régi kráterén
elsőrangú szeráfstáb
szerkesszen úri bástyát,
gracióz, ám kemény

akantuszként cikázva
kanyarodjék ezer-
egy főnixtoll ciráda
fennebb stílű cikája
föl, föl, zizegve fel

pálmalomb nefritezte
kurzív balkonokon,
tüzes prizmázat eddze
adekvát vértzetbe
masszívan, konokon

– lepve lépsejt fazetták
    lapját be líraibb
léptékű fémkazetták
lépével – cárt rozetták
    kalligráf szirmait,

és tobzódják a ház mind
    parázs habokban, és
gyújtson jácintkő jázmint
seregestül a láz, mint
    parázs, ha lobban, és

lobbanjon be az ég is,
    bozót, part menti sás,
s – hamuhodatlan égés –
tündököljék a lég és
    valahány entitás

pezsegve rózsaborstól,
    mentától s pláne sőt
az izzó, szőke Sorstól,
mely atomjára morzsol
    kőzáport, kénesőt,

és pusztuljon a böszme,
    és enyésszék a snassz,
és forrjon ki az Eszme,
és forrjon strammul össze
    Alkonypír és Tavasz,

és lánc gláncolja sáncuk,
és láncukat zománc,
és flancos füst zománcuk,
és táncok és románcok
és bű és asszonánc – –

pörkölj hát oda, Herceg!
Tarold le városod!
Elkélne némi mersz? Vedd!
Pörköljél oda, Herceg!
Ocsmányok, sárosok,

türhők, degeneráltak,
sátáni szellemek,
hüllők – degenerált, vak
csillagról delegált had –
áskálnak ellened,

illő hát megmutatnod,
hadd lássa ellened:
állsz elébe, s mutatnod,
minő hallali hangot
ver át a Jellem egy

matézis rémuralta
lidérclápon, mit ő,
matézis rémuralta
szörnyeit ebrudalva,
hév áradás, kilő,

légy tehát slágra fertig,
és durván süss oda!
Hiszen, ki slágra fertig,
be az sohase fürdik,
ha ráront fess hada

e procc pöcedelemnek –
a sodró szenvedélyt
e procc pöcedelemnek
mutasd meg! Rajta, Herceg!
Fogantában vetéld

a pusztulat mély dágványt,
az élveteget el!
A pusztulat mély dágványt
maga vájván a vágányt
előzze be az Elv,

mi *nem* egó- s anyaghű
sallagnak lenni lőn,
hanem, egó- s anyaghű
formát bontó remekmű,
hat át hétszáz időn...

Siess! És pontra pontról
cáföld a Bűnt! Akut
páclevét pontra pontról
hárítsa ősi kontroll:
minden zsilipkaput

nyiss fel! Rög nem maradhat
egy szem se szárazon.
Siess! Fű nem maradhat
egy szál se talpalattlag –
hív az államrezon.

Szántsa be tripla nemlét
szőlőd, kalászodat –
el, mint létét a Nemlét,
hogy nyerd Allah szerelmét –
nincs túl nagy áldozat.

Iza Tarasewicz

The Means, The Milieu, 2014

rozsdás vas, kenderfonal, aszfaltgumi keverék, gombák

Izsó Zita

Indulási oldal

Megetted a joghurtot, amibe én kezdtem bele,
így akartad jelezni, hogy jogod van otthon érezni magad,
mert nem tudtad, hogy másnap
egy másik kontinensre költözöm.

Megkérdezted,
nagyon megbántottál-e azzal,
hogy amikor legutóbb beszéltünk,

azt mondtad,
egy magzatot nem olyan nagy tragédia
elveszíteni,
mint egy igazi gyereket.

Én akkor
hirtelen a világ másik végén akartam lenni,
de udvariasságból rá akartam vágni valamit,
amivel megnyugtatlak.

De aztán rájöttem,
hogy ha most bármit mondanék,
az kicsit
olyan lenne, mintha másnap délután
egy hatalmas késsel a zsebemben
próbálnék átrohanni
a reptér biztonsági kapuján.

Kimondatlan

Miután megtörtént,
még megkérdeztem,
segíthetek-e valamiben,
aztán lassan csukódtam be,
mintha mindez nem miatta,
hanem magától történne,
mint ahogy a huzat
szépen lassan behajtja az ajtót.

Mint amikor nem szóltam,
hogy csípősen szeretem,
aztán meg inkább megettem,
mert nem akartam,
hogy rájöjjön,
azt reméltem, emlékszik az ízlésemre.

Most sem mondok semmit.
Köszönés nélkül megyek el,

mint minden olyan városból,
ahol, ha éjszaka elaludnék egy padon,
senki sem értené,
amit álmomban beszélek.

Otthon

A ház még mindig olyan,
mint régen.

Mintha az asztalból nőtt volna ki a toll,
pohár, állólámpa, monitor,
és most egyszerre láthatóvá válna
a belső összefüggés, keringés,
ami összeköti mindezeket a dolgokat,
mintha egy tömbből lenne kifaragva
körülvett minden,

és talán ennek az egésznek
már te magad is a része vagy.

De aztán megtalálod
a falon a foltot,
amit azóta sem festett le senki,

mindig azt bámultad,
amikor apád leszidott,
és nem mertél a szemébe nézni.

800 méter demokrácia

Interjú Iza Tarasewicz képzőművésszel

VERESS DÁNIEL

Akik megismerik a munkáidat, valószínűleg elsőként arra figyelnek fel, hogy itt is, ott is kábelek, kötelek, zsinórok lógnak. Nincs dami-lozás, nem törekszel az illúzióra, hanem láthatjuk, hogy mit mivel és hova kötöttél fel. Ezeknek az őszintén megmutatott felfüggesztéseknek, huzalozásoknak önálló jelentése van, vagy egyszerűen csak rögzítik és összekötik az installáció részeit?

IZA TARASEWICZ

Environmenteket, tehát nagy, egész termeket betöltő installációkat készítek, és gyakran újraépítem őket. Szeretem az intenzív kompozíciókat, és szeretem azt gondolni, hogy az installációim úgy változnak, mint az erdő, ahol egyszerre, mindenfelé nőnek a fák. A kiállításokat is igyekszem úgy felépíteni, mint egy erdőt. Ugyanakkor az erdőn belül minden összeköttetésben áll és kommunikál. Az én logikám is ilyen: az

installáció elemei nem érnek egymáshoz, de összeköttetésben kell állniuk. Talán azért tűnt fel neked a tárgyak közötti fizikai kapcsolat ennyire, mert az közvetlenül látható, de valójában sok-sok jelentés útján is kapcsolatban állnak. Ezeket a huzalokat a metaforákhoz tudnám hasonlítani, amikkel a versek ugyan nem közvetlenül, mégis kommunikálnak. A költők is hagynak réseket, és szerintem a rések, a kihagyások a vizuális művészetben is fontosak: ott jut hely a misztériumnak. Máskülönben a jelentésük nem változik, akár-hányszor is installálom őket újra.

Hogy egy konkrét példát is mondjak, az *Arena III* című munkám egy 800 méter hosszú hurok, ami a demokrácia aktuális állapotáról szól. Egy szilikonkötél, aminek nincs se eleje, se vége. A demokrácia története az ókori Görögország piacterein kezdődött. A címmel olyan helyekre utalok, amelyek már az ókorban is arra szolgáltak, hogy ott sokan

összegyűljenek. Amfiteátrumok, stadionok és más helyek, amelyeket politizálásra, vitatkozásra, szórakoztatásra terveztek. Ha elkezdek gondolkodni a demokráciáról, akkor a kommunikáció és a véleménycsere jut először az eszembe. Ezt az installációt eddig összesen ötször építettem fel, többek között Kaunasban, egy anarchista kiállításon. De először itt, Varsóban, a Zachęta, vagyis a Nemzeti Művészeti Galéria homlokzatait tekertem körbe vele, eltulajdonítva és újraalakítva így a teret. Ez 2018-ban történt, amikor a jobboldali kormány egyre több kulturális intézmény felett vette át az irányítást, és annak ellenére, hogy senki szócsöve nem akartam lenni, az installáció elkerülhetetlenül átpolitizálódott.

A kötelek, kábelek használatához az is hozzátartozik, hogy moduláris rendszereket készítek, mert lehetőséget adnak a szabad mozgásra. Egy időben sokat kellett utaznom, és abban az élet helyzetben nagy kihívás volt szobrásznak lennem, mert a szobrásznak mindig meg kell küzdenie az anyaggal. A munkám fontos részévé vált, hogy flexibilis

és könnyen tárolható műveket hozzak létre. A legismertebb installációmhoz, a *The Means, The Milieu*-höz több ezer kisebb-nagyobb elemet és élő gombokat használtam. A teljes mű hatalmas, de szétszedve elfér kis dobozokban. Ahhoz tudnám hasonlítani, ahogy a DNS-t tároljuk... Gondolj bele, hogy mennyire össze van tömörítve a DNS-ed! Lenyűgöző! Ehhez pedig kell a modularitás.

Magadra most szobrászként hívatkoztál, viszont amikor a munkáidról beszélsz, akkor az installáció szót használod. Nevezhetném az alkotásaid szobroknak?

Esetleg flexibilis szobroknak. Amikor installálom a munkáimat, akkor időt töltök velük, miközben a térhez adaptálom őket. Az a jó az installációban, hogy flexibilis. Ráadásul az installáció egy performatívabb műfaj. De jobban belegondolva tulajdonképpen szinonima számomra ez a két szó.

Egyébként szerintem most egy olyan kérdéshez lyukadtunk ki, amire attól függően lehet válaszolni, hogy ki mit tanult a családjában és az iskolában. Tőlem például rengetegszer megkérdez-

ték, hogy „ugye, köveket faragsz?”. Pedig nem, soha nem használok követ, és azt gondolom, hogy azért nem, mert már az akadémián is rengeteg egyéb anyaggal dolgoztam. Az esetemben nyilvánvaló az is, hogy azért szerelek össze annyi mindent könnyen, mert a nagyapám ács, az édesapám pedig karbantartó volt. Megszerelt bármit a falunkban, bicikliket, rádiókat, láncfűrészeket. Neki köszönhetően van egy csomó szerszámom és tapasztalatom is, és nem véletlenül szeretek oktatóvideókat nézni a YouTube-on... Ezzel együtt elfogadom azt is, ha a barátaim nem a két kezükkel alkotnak, hanem mással készíttetik el a terveiket. Ez is rendben van.

Az nem lehet véletlen, hogy az installációid nagy része a mennyezetről vagy valahonnan a magasból lóg le. Miért választod ilyen gyakran ezt a rendhagyó megoldást?

Jó régen, éppen azután, hogy le-diplomáztam, az egyik gyűjtő barátom viccelődött ezzel. „Figyelj, nem maradt semmi szabad falfelület otthon, szóval az lenne a legjobb, ha a mennyezetre készí-

tenél valamit.” Erre én: „Ó, Istenem, hát, ez az! Hiszen nincs olyan művész, aki használná a plafont. Micsoda ötlet!” Persze borzasztóan pepecselős munka, én mégis szeretek a levegőben installálni. A belógatás, lebegtetés remek vizuális effekt, márpedig számomra fontos, hogy a nézők vizuálisan vonzónak találják azt, amit készítettem. Erre azért van szükség, hogy fenntartsam az érdeklődésüket, és közelebb segítsen őket a feldolgozott témához. Kicsit olyan vagyok, mint egy pók, aki elkapja a nézőt. De ez csak az első lépés, és ennél még fontosabb, hogy közelebb vigyük – vagy engedjük – magához a témához. Néha úgy, hogy megfoghatja a kábeleket, néha úgy, hogy beengedjük az installáció belsejébe. Sőt, ezt szeretem igazán: bevinni az embereket belülré!

Ha megpróbálom jellemezni a műveidet, akkor a belógó és mindent mindennel összekapcsoló kötelek után sárga foltok villannak be. Mondhatjuk azt, hogy a sárga a művészeted kulcsszíne?

Igazán csak a Yellow Coal című munkában dominál. A férjem ráta-

lált egy történetre Zygmunt Krzyżanowski, egy lengyel-ukrán író művei között. Krzyżanowski dramaturgként dolgozott különböző színházakban, miközben sci-fiszerű történeteket írt Kafka stílusában, a saját szórakoztatására. Nem is figyeltek fel rá az élete során, valószínűleg azért nem, mert nem volt orosz. Tulajdonképpen alig publikált, amerikai irodalmárok kezdték el kiadni angol fordításban, évtizedekkel a halála után. Szóval Krzyżanowski 1939-ben írt *Sárga szén* címmel egy novellát, ami arról szól, hogy az emberi testben minden eddiginél olcsóbb és könnyebben hozzáférhető energiaforrásokat fedeznek fel. A történet szerint kiderül, hogy a haragban, szorongásban, gyűlöletben, félelemben, szenvedésben, vagyis a durvaság és a veszekedés után maradó érzésekben korlátlan erő összpontosul. Annak érdekében, hogy lecsapolhassák ezeket az energiákat, úgy tervezik újra a köztereket, hogy az emberek minél többször súrlódhassanak és bántathassák egymást.

Ezt a történetet dolgozza fel a *Yellow Coal*, amit legutóbb Poznańban installáltam újra az

Illusions of Omnipotence: Architecture and Daily Life under German Occupation című kiállításra. A kiállítás helyszíne a poznańi császári kastély, amit a Harmadik Birodalom is székhelyként használt, és ma a ZAMEK nevű kulturális központ működik benne. A *Yellow Coal* egészen pontosan abba a térbe került, amit Hitler irodájának szántak, igaz, soha nem járt benne. Egy városmakettre emlékeztető, de masszív kompozíciót készítettem fémmedencéből, amikbe nyers agyagdarabokat és okker földpigmentet tettem, és kiegészítettem egy hanginstallációval. A térben újra és újra elhangzott a novella, amit először még le kellett fordítani oroszról lengyelre. Ezt azért is említem, mert a fordító jött rá arra, hogy Krzyżanowski sietősen írta ezt a szöveget, rádásul félbehagyta. A fordítónak itt-ott ki kellett egészítenie. Akárhogy is, lenyűgöző ez a történet! Hogy ennyi év után is ennyire időszerű! Megint az energiaválságról szóló hírekkel, gyűlölettel, frusztrációval, őrületséggel van vele a világ... Nem tanultunk semmit a múltból.

Iza Tarasewicz
Yellow Coal, 2016–2024
agyag, okker pigment, acél

Az installációid rendszerként építetted fel vagy pontosabb, ha azt mondjuk, hogy inkább organikusan növekednek? Telepítetted az erdőt vagy hagyod burjánzani?

Inspirálnak a kaoszelméletek, és én is úgy gondolom, hogy a kaosz sosem totális, mindig van benne rendszer. Nekem is muszáj rendszerezni, még akkor is, ha 800 méter kötél van előttem. Valamiféle játék ez: hol rendetlenséget csinállok, hol rendet rakok.

A *The Means, The Milieu* nagyon intenzív installáció, ami különösen alkalmas erre a játékra. A kampókból álló tartószerkezet, az élő gombok és a több ezer egyéb objekt egy olyan struktúrává áll össze, ami megengedi, hogy improvizáljak és újradefiniáljak. Ezek a gombok nemcsak gyönyörűek, hanem különlegesek is. A kínai orvoslásban több ezer éves tradíciója van, olyan immunerősítőként tartják számon, ami akár a rákbetegeknek is segít. Például Japánban a kemoterápiával párhuzamosan írják elő az erre a gombára alapozott kiegészítő kezelést. Voltaképpen a teljes installációt a gombok logikájának szenteltem. A szerkeze-

tükről készített mikroszkópos felvételeket is ki szoktam ilyenkor állítani, úgy, hogy maguk a gombok öleljék körül azokat. Felépíteni is nehéz feladat, különösen azért, mert nekem kell irányítani a kivitelezést, ráadásul a tenyésztést is időben el kell kezdeni. Mégis többször nekifutottam: mindig ugyanazokkal a tárgyakkal és kampókkal dolgoztam, de mindig más kompozícióhoz jutottam, és ezt igazán élvezem. Ehhez képest a kőszobrok azok, amik. Igaz, azt meg kell hagyni, hogy körüljárhatók, és ahogy mozgunk, úgy a látvány is változik, de...

Várj! Ezek szerint a klasszikus szobrok untatnak?

Szeretem a régi szobrokat, nem is akarok semmi negatívát mondani róluk, mégis, ha őszintén akarok válaszolni, akkor igen. Vagy inkább úgy fogalmaznék, hogy még jobban szeretem a szobrokat, ha flexibilisek. Persze van, aki úgy tartja, hogy a kő is folyadék, csak egy nagyon lassú folyadék. Kár is lenne tagadni, hogy minden mozog, változik, és semmi sem tart örökké.

Érezted már azt valaha egy munkád előtt állva, hogy készen van?

Soha nem készülnek el, és mindig készen vannak. Gondolj bele, hogy egy 800 méter hosszú kötél installálása az örökkévalóságig is eltarthat... És szerintem bármikor kész is lehetnek.

Magyarországról nézve a lengyel szcénában nyüzsögnek az aktivista művészek. Ti is úgy látjátok magatokat, mint egy igazán politikus, merész közösség?

Azt nem mondanám, hogy egyedülállóak vagyunk ebben a tekintetben, de valóban fel lehet idézni jó példákat. A német, belga vagy francia művészekkel összehasonlításban biztosan aktivistának tűnünk, hiszen éveken keresztül küzdenünk kellett a jogainkért, és ez nyomot is hagyott rajtunk. Ugyanakkor, tudod, én sok gyenge pontot is látok belülről, és úgy gondolom, hogy korántsem a művészek végzik a legfontosabb munkát. Ott vannak például azok az aktivisták, akik most, a háború alatt a lengyel-fehérorosz határon próbálnak segíteni az erdő közepén kitett, tévelygő migránsoknak. De tulajdonképpen min-

denkinek aktivistának kellene állnia – különösen amikor a manipuláció és az álhírek már teljesen az életünk részévé váltak. Nem kell feltétlenül harcosnak lenned, az is elég, ha közbeavatkozol, amikor látod, hogy elcsattan egy pofon az utcán. Vagy leállítod a hülye szomszédod, aki olyan növényvédő szert használ, ami elpusztít minden létező rovar. Már az is elég, ha nem maradunk csendben, és éreztetjük másokkal, hogy látjuk őket és azt a roszzsát, amit tesznek.

Van esetleg egy olyan csoport, akikre külön összpontosítasz művészként? Akiket mindenképpen meg szeretnél szólítani?

A művészet mindenkié! És ez még csak nem is egy generációs kérdés. Éppen nemrég találkoztam egy egészen fiatal lánnyal, aki a gyerekeim lehetne, mégis ugyanaz volt a véleményünk sok kérdésről. Közben pedig szoktam beszélgetni olyan korombeliekkel, akik egészen öregesek, és úgy gondolkodnak, mint a 19. században.

A magyar művészeti életben állandó beszédtema, hogy szűk a közön-

ség. Túl kevesen járnak kiállító-sokra, szinte csak a megnyitókra telnek meg a galériák, és akkor is ugyanazokkal az arcokkal lehet találkozni. Jobb a helyzet Lengyelországban?

Ez attól függ, hogy mennyire nagy városról és mennyire értelmiségi közönségről beszélünk. Egyébként valószínűleg hasonló a helyzet, mint nálatok, csak egy másik léptéken. Éppen emiatt fontos, hogy kimenjünk az utcára! Ezért fontos a művészet nem klasszikus része, az aktivizmus, a performanszok, a részvételiség. Azok a művészek közelebb tudják vinni a művészetet az emberekhez, akik elmennek a határterületekig, és elkezdenek együtt dolgozni kutatókkal vagy kézművesekkel, mesterekkel. A legtöbben, ha a kultúra klasszikus formáival találkoznak, elbizonytalanodnak, és úgy érzik, hogy nem eléggé műveltek hozzá.

Tudod, én egy Białystok melletti, egészen kicsi faluból jövök. Kolonia Koplany a neve. Gyerekkoromban 66-an laktunk ott, és voltaképpen mindenki a rokonom volt. Ma körülbelül 160-an vagyunk, és már sokakat nem ismer-

rek, miközben az életmód is nagyon megváltozott. Annak idején mindannyian parasztok voltunk, de ennek vége. Ezt a tapasztalatot kezdtem el feldolgozni az előző kiállításaimon, amelyek a közösségek felbomlásáról szólnak. Elismerem, erre a témára könnyen rátelepedik a nosztalgia, de azt a kérdést ma is feltehetjük magunknak, hogy „ápolom-e a kapcsolatot a szomszédaimmal?”. Én például megosztom velük a zöldséget és a gyümölcsöt, amit a kertünk ad. A férjemmel pedig gondozzuk a virágágyást az utca mentén, amit a többi falubeli is lát nap mint nap. Ilyen apróságokra gondolok. És ez is aktivizmus. Tegyél valamit a közösségedért a panaszkodás helyett!

Rendeztél már kiállítást is a faluban?

Eddig még nem, de gondolkodom rajta. Tudod, ez egy hosszú történet. Fiatalkoromban el akartam menekülni Kolonia Koplanyból. Falusi gyerekként éreztem az elszigeteltséget, és ez fájt akkor. 23 évesen, amikor végre elmehettem, 500 kilométerig meg sem álltam, és a Poznańi Művészeti

Egyetemre iratkoztam be. Az élet azonban úgy hozta, hogy a férjemmel néhány éve hazaköltöztünk egy betegség miatt. Ideiglenes megoldásnak gondoltuk, de aztán kiderült, hogy szeretek otthon lenni, nosztalgia nélkül tudom szeretni a falut. Berendeztem műteremnek a nagyapám és az édesapám műhelyét, ahol könnyen és olcsóbban dolgozhatok. Emellett pihenni is tudok a faluban, és úgy érzem, hogy most már létre kell hoznom valamit ott is. Például annak lenne értelme, ha a kertemben kialakítanék egy szoborparkot. Mondjuk, főleg a tyúkok látogatnák...

Kevés magyar kortárs művészt tudnék most összeszedni, aki ennyire a helyén érzi magát Budapesttől távol.

Itt is Varsó mindennek a közepe. Viszont Magyarország egy kis ország, miközben Lengyelországban egy sor művészeti akadémia működik: Poznańban, Gdańskban, Krakóban, Katowicében, Szczyminben... El tudod képzelni, hogy mennyi fiatal művész kerül ki ezekből az intézményekből? És hova mehetnek a diplomájukkal?

Nagyon sokan nem tudnak kitörni. A szerencsésebbek a szüleiknél laknak. Az intézményrendszerből kieső kisebb városokban, ahol még galéria sincs, végképp nem tudnak elhelyezkedni. Persze hogy sokan Varsóban próbálnak szerencsét. Én viszont eldöntöttem még fiatalon, hogy inkább költözöm bárhova máshova, de ide soha.

Mi a baj Varsóval?

A források nagy része a centrumba áramlik, de aki egy kistelepülésről érkezik ide, az mindig marginális pozícióban marad. Pedig ennek nagyon nem így kellene lennie.

Mióta látod ennyire kiábrándítóan a helyzetet?

A művész társadalomnak lényegében egyik kormány sem segített. Létezik egy szervezet, amelyik a művészek jogaiért küzd, különösen a társadalombiztosításunkért, de a bérekért és a pályázatokért is. Talán az idén kicsikarják a társadalombiztosítást. 15 év után! Sajnos a korábbi rendszert – ellentétben, mondjuk, Horvátországgal – megszüntették a rendszerváltás

után. Most a parasztnak több joguk van, mint a művészeknek. Elég ijesztő helyzet.

2023 őszén megbukott az a Kaczyński-rezsim, amelynek a megítélése az alkotóművészek körében különösen rossz volt. Javult azóta a helyzet?

Lassan. Valamivel jobban kereshetnek a művészek, újabb pályázati lehetőségekről beszélnek, és – ahogy mondtam – reménység szerint végre bekerülünk a társadalombiztosítási rendszerbe. Mi, akik a fiatalabb nemzedékekhez tartozunk, persze frusztráltak vagyunk, és egyszerűen nem értjük, hogy mi csúszott ennyire félre a rendszerváltást követően. Bárcsak őszintén szembesítettek volna a kilátásokkal 2003 körül, amikor először elkezdtem együttműködni egy galériával. A most induló nemzedék határozottabb, mernek kérdéseket feltenni, míg mi teljesen vakok voltunk, és úgy álltunk hozzá, hogy „OK, a művészet menő.”

És persze, valóban menő. Továbbra is kitüntetésnek tartom, hogy művész lehetek, még akkor is, ha folyamatosan harcolnom kell az egzisztenciámért. A családom első értelmiségi tagja vagyok. Nagy lépés volt, amit szabad akaratomból tettem meg. Ez pedig talán a leglényegesebb. Még akkor is, ha következményekkel járnak, a szabadság, a szabad akartból meghozott döntések nagyon fontosak.

Az Apokrif tavaszi lapszámaiban Közép-Európa képzőművészetére tekintünk ki. A sorozatban az Iza Tarasewiczről szóló összeállítás előtt a Határeset címmel, 2022 telén Debrecenben megrendezett regionális kiállítást szemléztük, valamint Anna Hulačová cseh szobrászt és David Farcaș román-magyar festőt mutattuk be. A fenti beszélgetésre a varsói Big Book Café MDM-ben került sor, 2025 februárjában.

A történet nélküli ember szabadsága

Biró Zsombor Aurél, *Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek*, Kalligram, 2024

Biró Zsombor Aurél *Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek* című regénye meglehetősen sodró erejű, fejezetek nélküli szövegfolyam, amelyben csupán egyféle tagolást fedezhetünk fel: a tartalmi vagy narrációs váltásoknál nagyobb sorközöket. A narráció egyes szám első személyű. A fő narrátor Biró Zsombor, tőle néhány esetben a beszélő pozíciót valamelyik mellékszereplő veszi át. A kötet jó példája az utóbbi időben népszerűvé vált autofikciónak, amely provokatívan játszik a fikció és a valós életrajz elmosódó határaival.

Az író és a narrátor egyazon személyként való azonosítása kézenfekvő – amennyiben a szereplők és a helyszínek megfelelnek a szerző életrajzi valóságának –, azonban figyelembe kell vennünk a regény műfajmegjelölést és azt, hogy a narrátor folyamatosan

konfabulál, önkorrekciókat és törléseket végez a történetekben. Tehát a szöveg működése és jellege miatt sosem tudjuk biztosan, hogy melyik mozzanat valós, és melyik csak valamiféle játék a cselekményben.

A regény kezdetén Biró Zsombor közli az apjával, hogy megváltoztatja a nevét, majd olyan, mintha egy heves sodrású folyóba kerülne az olvasó, amely nagyjából lineárisan vezet bennünket végig egy fiatal felnőtt férfi gyermekkori emlékein, gimnazista és egyetemi évein, a Sárival való kapcsolatán és a szakításon. A narrátor életénél nyomatékossabb helyet foglalnak el a szülők életéről, megismerkedéséről szőtt történetek, amelyek váratlanul bukkanhatnak fel a cselekmény bármely pontján. A narrátor történetébe úgy tolatodnak be a szülők történetei, ahogy a sze-

mélyiségébe beleszövődik a szülői mintázat. A koherens családi történet hiánya egy módosítható és elpusztítható szöveggé torzult önképet hoz létre, amelyből hiányzik a valódi identitás: „És tényleg így van ez nálunk, nincsenek közös történetek a családban, a gyerekkorom több tucát párhuzamos narratívából áll, amik között az igazságot nem is érdemes keresni.” (25)

A narrátor nem pusztán elbeszélt élete szereplőinek történeteit, hanem elbeszélésének indulatos, már-már offenzív stílusával olyan indiszkrét információkat oszt meg róluk, amelyek a leleplezés, agresszív elsöprés szándékáról árulkodnak. A szülei és barát-nője szexuális szokásainak és nemiszerveiknek szinte perverzizáson túlszárnyaló túlhangsúlyozása arra a következtetésre juttathatja az olvasót, hogy a narrátornak hallgatóságra van szüksége, de nem egyszerűen azért, hogy megismerjék őt és helyét a világban, hanem azért, hogy bosszút álljon. Ahogy a narrátor a saját szeretteiről beszél, a tartalmak, amelyeket megoszt róluk, az megfosztja őket az intimitástól, a magánéle-

tükhöz és a méltóságukhoz való joguktól.

A szülőktől és a mélyen traumatizált gyerekkortól való szabadulási vágy nemcsak a papírra vetés mint kívülre helyezés aktusában, de az egészen gyakorlatias névváltoztatásban is megmutatkozik. A gyerekkor elmesélése, a szülők idealizált (isten)képének megdöntése egy olyan transzgenerációs gyógyulási folyamat kezdeti lépése, amely segíthet a szétesett identitás összeállításában.

Ebben az esetben a szülők diszharmonikus, éretlen viselkedése egy meglehetősen széttört, deztörtént eredményez Zsombor személyében, aki azonban intellektusában bőven felülemelkedik a környezetén. Ez meglátszik abban a módszertanban, ahogy a szöveggel bánik. A regény szerkezete kreatívan tükrözi a narrátor tudását arról, hogy mit gondolnak róla. A szerző eléri azt, hogy a szöveg önreflexiója túlnőjön a narrátor önreflexióján. Például amikor az olvasó megfogalmazza magában a narrátor nárcizmusát, akkor a narrátor beszélő pozíciója átvált Sári hangjára, aki Zsombor személyiségének „nárcisztikus

színezetéről” beszél. Amikor az olvasó felismeri a narrátor gúnyolódását, akkor Sári szintén ezért marasztalja el. Ez a narrációs eszköz önmagában cinikus, egy olyan – saját magát is kiszolgáltatató – ént hoz létre, aki éppúgy nem veszi komolyan a saját határait, ahogy másokét sem. Se szégyenérzet, se gátlás nincs a narrátorban, és mintha feltett szándéka lenne, hogy minden tabut megdöntsön, amelyről eddig nem lehetett, nem illet beszélni.

A narrátor önbizalma rendkívül gyenge. Ezt mutatja a folyamatos kontrollra való törekvése, a mások története fölött érzett hatalmi vágya. Kétféle énállapotot látunk: egyszer egy gőgös, pökhendi instruktor szerepét veszi fel, máskor egy kétségbeesetten bizonyítani vágyó kisgyerek bőrébe bújik. Az olvasónak olyan érzése lehet, mintha egy terapeuta szerepébe helyezték volna, öszszeszedve egy örökösen bizalmatlan, csapongó pácienssel, aki már eleve úgy ül be a székbe, hogy tudja, nem hisznek majd neki. Ez egy reális félelem, hiszen a narrátor folyamatosan váltogatja mondanivalójának valóságérté-

két. Erre néhány példa: „Így képezelem, pedig tudom, hogy nem így volt, de az én tollamból hiteles lesz ez a verzió is...”

(33) vagy „[apa] rágatja a sebváltót üresből egyesbe, aztán vissza, az írásaimban mindig ezt csinálja, amikor ideges. Amúgy nincsen sebváltó, csak a szövegeimben...”

(8), illetve „Persze használhatnám a fantáziámat, és

blöffölhetnék ide valamit arról...” (31) – ezután önkényesen kerekít egy történetet.

A narrátor azonban nem pusztán megírja a szereplőit, hanem meg is fosztja őket a saját történetüktől. Felhasználva a nevüket és az arcukat, egy olyan fluid szövegdinamikába dobja őket, amely a fikció mentségével és védelmében Biró Zsombor író és narrátor hatalmának van kiszolgáltatva. Hiszen a szereplők maszkjai mögött – apa, anya, Sári és mindenki más – az ő instabil és kiszámíthatatlan hangulatváltozásai manifesztálódnak, az ő szétesett, folyton

irányt változtató és kitörölhető, majd újra megkonstruálható identitása. Sári tragikus, vergődő szolamában egy elárult, tárgyasított és kiárusított testet látunk. Az árulás már a leírt sorok pusztában léteiben megmutatkozik: az intimitás kiszolgáltatása egy történeti autonómiájától megfosztott, tehetetlen áldozat és a rabló dinamikájában. A nyersanyaggá vált Sári érzelmi elvárásai teljesen irrelevánsok Zsombor számára, mert Sári mint *másik ember* vagy mint egy önálló lény az ő számára nem létezik. Sári attól való félelmét, hogy a szerelme kiszeret belőle, a narrátor Zsombor úgy kommentálja, hogy „én legfeljebb a mondataimból tudnék kiszeretni.” (139) Azaz Sári mint karakter az ő alkotása, és az ő általa megteremtett szöveg-Sárin kívül nincs más dimenzió. Ugyanezt teszi a saját szüleivel, de önmagával is.

A kitalált, kiszínezett vagy túlságosan bensőséges forrásból származó történeteket a regény cselekménye szerint Zsombor elolvasatja a szereplőkkel, mielőtt regényként kiadná őket, és véleményükből rögtön egy külön szöveget szerkeszt a narratívába. Így

ismerjük meg Zsombor apjának érvénytelenítő merevségét, anyjának a spiritualitásba csomagolt felölősségvárását (a trauma egyenlő a karma letudásával), illetve Sári tehetetlen dühét: „Én viszont kérek vissza mindent, amit megmutattam magamból.” (157)

A gyerekkori biztonság hiánya, az erősen átmaszkulinizált közösségek érzelemmentes, bántalmazó közege – mint a vízilabdacsapat vagy a családi atmoszféra – olyan önvédelmi mechanizmussal ruházta fel a narrátort, amely nem más, mint a feloldhatatlan cinizmus, a nihil minden gyengédséggel és közeledéssel szemben. Ez a cinizmus a szöveghez való viszonyában tud egészen kiteljesedni. A szövegírás az egyetlen eszköz, melynek segítségével hatást tud gyakorolni a környezetére, és maximálisan véghez is viszi ezt a szándékot. Számára nemcsak a többi ember, hanem önmaga is szöveg, leírás, ábrázolás, amelynek több olvasata van – ebből a saját magáról alkotott kép csak egy a sok közül. Ha érez valamit, egyből el is löki magától, és nyersanyaggá formálja: „minden fájdalmat elteszek későbbre, jó

lesz az még valamikor valahova, egy írónak kell a tartalék.” (28)

Az apja, nagyapja halálának lehetőségéből, valamint a Sárival való szakításból adódó fájdalmak mind pusztán melodramatikus elemek, amelyeket „kivérezhet” magából a laptop előtt. Apja betegségéről a végletekig fantáziál, de az apagyilkosságot nem lépi meg: „A temetését végül nem írtam meg. [...] nem bírtam elképzelni, ahogy leütöm az utolsó pontot, bezárom a Wordöt, ki nyomtatom a szöveget, aztán odaadom apámnak, tessék, itt van, ez az, amelyikben meghalsz.” (64)

Zsombor tudatában van annak, hogy tehetséges író, és ezzel rettegésben tartja a környezetét, mert – ahogy a saját énjét is szövegként fogja fel – mindenki tudja, mi lesz a sorsa: szöveggé válik bárki, aki a közelébe megy. Sári apja ezt mondja első találkozásukkor Zsombornak: „...szuper ez a novellád az Alföldben [...], de ró-lunk azért majd ne íráj ilyeneket, rendben?” (105) Vagy: „Apámból ezeket a történeteket harapófogóval se lehetne kihúzni, ő már tudja, hogy amit elmond nekem, annak a letisztázott verzióját egy-

szer vissza fogja olvasni valamilyen folyóiratban.” (27)

A narrátor hiába próbál felépítkezni környezetének ellopott történeteiből, hiába rángatja őket madzagon alternatív valóságokba – csak a szüleitől eltanult, megbízhatatlan történetmesélés sé-máját ismétli újra és újra, és neki sem lesz saját története. Egyedül az általa megírt szövegek felett van hatalma, azonban ő maga is szövegből áll.

A visszatérő álom szimbóluma felfogható a nagyapa, az apa és a fiú transzgenerációs találkozásának. Zsombor apjának visszatérő álma, hogy az apjával van a borospincében, a címben pedig az „apám vállán ébredek” a nagyapa halálakor tűnik fel a regényben, amikor „az élet felzárkózik a fikcióhoz”. (87) A narrátor pillanatnyi elgyengülése érződik, amikor a nagyapja haláláról szóló fikció beteljesül. Amit megírt, valóra válik, az egyetlen érzékeny pillanatot apa és fia között a nagyapa halálának híre okozza: „egy érdes kéz érintése a tarkómon, a fejem apám vállán.” (87)

Feltehetően a gyerekkorból származó érvénytelenítések ha-

tására olykor előtör a felnőtt narrátorból a vágy, hogy higgyenek neki. Úgy érzi, bizonyítékokat kell felmutatnia mondanivalója igazolására: „Tulajdonképpen nem is lenne szükség rá, hogy megírjam ezeket az éveket, elég lenne bemásolni ide néhány részletet a bizonyítványaimból”. (21)

A narrátor arrogáns magabiztossága csak látszat tehát. Az ehhez hasonló, a mondanivalóját validálni vágyó kiszólások, az, hogy az apagyilkosságig nem jut el, valamint a fiú-apa-nagyapa összefonódás és a visszatérő álmom (amely egy tudatalatti folyamat) nem illenek a regény dinamikájába. A narrátor saját hatalmában álló, önmagá által koordinált (szöveg)teste ezekben a passzusokban meginog, és meggyengíti, kissé manírossá teszi a regény – egyébként következetesen végigvitt – szenvtelen-ségét, cinizmusát. Azért, mert a narrátor érzékenységet próbálják elhíttetni velünk, azt, hogy vannak érzései; márpedig az ilyen jellegű leírások túl ritkák ahhoz, hogy árnyalják a karaktert. A lelkiismeret, a kötődés és a gyász karakteridegenek a regényben, hiszen a narrátor a szeretteinek kiszolgál-

tásával nem számol a következőkkel, azaz mindennek elveti az érzelmi tétjét.

Hasonló gyengesége a regénynek a humorosnak szánt képek betoldása. Ezek főképp hasonlatokban bukkannak fel, de meglehetősen disszonánsnak és erőltetettnek tűnnek. Két kiragadott példa: „Teli szájjal vigyorgok, mint egy kiló tejbegríz” (19) és „úgy leégünk tizenkettőtől háromig a napon, mintha cipőkrém-ben fürödtünk volna”. (11)

Hiába próbál viccelődni néhol, az empátiahiányt nem tudjuk Zsombornak megbocsátani. Az olvasónak olyan érzése lehet, hogy az infantilis viccekkel szimpátiát akar kicsikarni, de a regény világa túlságosan megkérdőjelezhető etikailag, narrátora túlságosan elbánik a környezetével ahhoz, hogy a humoron keresztül szimpaticussá váljon.

A cselekmény a Sárival való szakítással végződik, amikor is a narrátor maga mögött hagyja a történeteket, megszabadul tőlük, sőt, egyenesen el akarja pusztítani annak a regénynek a vázlatát is, amelyet a kezünkben tartunk: „kitörölni kéne az egész regényt [...], elpusz-

títani minden biztonsági másolatot, hogy ne maradjon belőle egyetlen mondat se, a legnyersebb vázlat se, telefonos jegyzet”. (179)

A szöveg elpusztításának vágyával pedig egy önmegsemmisítő folyamatot hajt végre: a regény utolsó soraiban megkapja a megváltoztatott nevééről szóló értesítést. A regény névváltoztatással keretezett szerkezete tisztán megmutatja az „újrakezdődő élet” toposzát, hiszen a regény szinte ott ér véget, ahol elkezdődik. Miuután a narrátor kilépett az általa okozott káoszból, amikor már minden összeomlott körülötte, elmondott mindent, elárult mindenkit, egy fiktív öngyilkosságot is végrehajtott, tiszta lappal indulhat: „de ezentúl, és akkor ezt most megígérem, esküszöm, hogy csak az igazat fogom mondani.” (179)

Minthogy az újrakezdést megalapozó „hazugságok” elpusztítása nem történt meg, gyűjteménye a kezünkben van, megbánását nem vesszük komolyan.

Zsombor bosszút áll a szülein az ellopott történetéért, az ellopott méltóságáért, és megmutatja

az áldozatból bántalmazóvá vált felnőtt istenkomplexusát. Az olvasót magával ragadja a szöveg, és heves érzelmeket, akár indulatot vált ki. A történetek igaznak vélt (vagy feltehetően igaz) részei alapján megértést tanúsít az olvasó a regény létrejötté kapcsán, jogosnak, megalapozottnak is érzi a sok tagmondatból álló, hőmpölygő indulatot, együttérzést azonban nehezen tudunk megélni a narrátor iránt olvasás közben.

A szerző nagy tehetséggel valószínűsíti meg a szereplők szövegként való működtetését. Következésképpen és kreatívan mozgatja a narrációs szövegeket, mindig a legjobb pillanatban végzi el a váltást. A fikcióhoz és a valósághoz való hozzáállásunkat folyamatosan átformálja, morális párbeszédet indít az olvasó fejében. Egy olyan örvénybe kerülünk, amely magas szintű esztétikai élményt ad, de az olvasó számára valóságos érzelmi felszabadulást jelent, amikor befejezi a regényt. Érzelmileg kellemetlen, szövegtechnikailag elismerésre méltó Biró Zsombor Aurél regénye.

Tóth Szabina

Menetirány helyett

Rékai Anett, *Menetiránynak háttal*, Magvető, 2024

Ha a múltat magunk mögött szeretnénk hagyni, ugyan mi lehetne kézenfekvőbb annál, mint hogy szembenézünk vele? Rékai Anett debütkötete mintha csak erre a gyakran ismételt, már-már klisészerű gondolatra építené fel a szövegeit. A *Menetiránynak háttal* ezzel azonban nagy terhet vesz magára, miközben a kérdést létfilozófiai vonatkozásai helyett tematikus-programszerű keretek közé kényszeríti. A folyton visszatérő, többnyire valamilyen traumához vagy párkapcsolati problémához kapcsolódó, egyfelől visszaemlékező és megszólító, másfelől pedig váltakozó jelleggel konstatív és narratív részek ugyanis egyre inkább leszűkülő, önmaguk jelszerűségébe bezáródó jelentéshorizontokkal dolgoznak. Ezzel pedig igencsak nehéz feladat elé állítva az olvasót, kevésbé a poétikai komplexitásban, mint inkább az együttérzés, az erkölcsi-morális állásfoglalások kieszközlésében érdekeltek, ami-

vel viszont épp a költészet lényegi fokmérőjét szorítják háttérbe: az esztétikumot. A kötet eddigi recepciója ezzel összhangban jobbra a tematikai meghatározottság felől vizsgálta a versnyelvet, ami minduntalan oda vezetett, hogy végtére is nem a versek, hanem az azok köré épülő diskurzusok szolgáltatták a viszonyítási alapot: a lírai én főként mint társadalmi és nem mint poétikai konstrukcióként aposztrofálódott. Márpedig, ha a versek az alanyi költészet reprezentánsai közé tartoznak – mint ahogyan az eddigi recepció ezt egyöntetűen vallja –, úgy a versbeszéd lírai ént érintő diverzitása a legfontosabb; vagyis nem az, hogy mi történik a traumatizált pszichében, hanem az, hogy mi történik a nyelvben.

Ezzel a mércével szembeütővé válik a kötet mint könyvtárgy vizuális egyszerűsége és a költői nyelvre vonatkozó, reflektálatlan inkonzisztenciája is. A borító alapjául szolgáló Berthold

Woltze-festmény egyetlen lényegi változtatása a kötet címdalán szereplő kép két főszereplője közti átlós vonal, mely így a már a realista stílusú kompozícióban egyébként is meglévő elválasztást erősíti: az idősebb férfi szemtelen rámenőssége és az ezt kényszerűen elviselő, könnyező, a festmény befogadójától szinte segítséget kérő fiatal lány reakciója közé tesz egy önismétlő, egyszerre morális és esztétikai distinkciót. Az alkalmazott vizuális elem ezenfelül viszont semmilyen formában nem jelenik meg a kötet belső oldalain, sőt, a versek poétikai összetettségében (önreflektálatlanul) épp ennek az ellenkezője, a szigorú elválasztások feloldására készítő, montázselvű szerkesztésmód tűnik meghatározónak. Ez utóbbival már a kötet *Hazáig* című nyitóversében is szembesülhetünk, melyben egy elképzelt haláleset („A riporterre gondoltam, akit végül / egy anakonda gyomrában találtak meg. [...] Csak még egy kicsit, aztán tényleg / lelőki magáról a kígyót, és elfut, fogadkozott, míg eszméjét nem vesztette.”) egy abuzáló aktus leírásával („Mégis,

a felismerés, hogy nincs / hatalmam a testem felett [...] hogy hagyni kell mindent, / aztán virasztani reggelig, / sírva fakadni pisilés közben / a vért látva. [...]”) kerül párhuzamba, vagyis a két történet egymásra íródva a tudat és a lét alapvető elő- és utófeltételezettségét játssza ki egymás ellen.

Az klasszikus modernsége jellemző, tükörszerű metaforikus versszerkezet a későbbiekben is megmarad, amit elsősorban a lélegzetvételhez kapcsolódó, traumát sejtető („ha éjszaka forgolódok, és a hajam / a nyakam köré tekeredik. mindig rólad álmodom - - „[Az ezüstös szegély]), test és emlékezet elválaszthatatlan egységét képező (pl. a *Láz* című vers leírásfolyama) toposz jelez, amely a kortárs irodalomban számtalanszor felbukkant már. Ennek legfőbb terepe a gyermekkor olyan jeleneteinek trauma felőli újraírása, mint a temetőbe járás során tanúsított érdektelenség („Ötévesen a szüleim elvittek a temetőbe.

/ Halottak napján illetett volna szomorúnak lennem, / de csak unatkoztam. [Elfordulnak tőlük]), mely a koincidencia által a lírai én saját sorsából következő későbbi szenvedését a korábban más felé tanúsított érzéketlenségével hasonlítja meg már-már olyan retorikai helyzetet előidézve, melyben az áldozat a saját maga hibáztatásával óvja meg pszichéjét a trauma igazságtalanságával szemben, vagyis a lehető legtipikusabb reakciót ismétli meg. Ugyanez tapasztalható az első ciklus párkapcsolatot leíró jeleneteinek ugyancsak az érdeketlenségben, illetve a lírai én saját maga sorsa iránt érzett közönyében és cselekvéstelenségében. Ennek ellenére a nyelvben továbbra sincs jele olyan szövegalakító eljárásnak, amely ezt számításba veszi, ugyanis a kötet esztétikai teljesítőképessége kimerül abban, hogy a metaforizáció jól érzékelhetően leköveti a testiség tematikus kiemelését: „Olyan átlátszó lettem, hogy már a / kirakatüvegben se tükrözödöm vissza”. (Szépen) A versek tehát az árnyalás helyett azt nyomatékosítják, amit eddig is értettünk (pl. a

traumatizáltság önhibáztató-önostorozó jellege); a versépítkezés pedig általában egy külső referencia (pl. újságcikk) behozásával vagy egy emlékkép fellebbentésével (pl. egy gyermekkori történet felidézése) induló íve az első vers kapcsán is említett „összeépítkezés” újrajátszáiba fut ki. Mindezt pedig csak tetőzi az állati-emberi metaforák megfeleltetéseken alapuló, az emberi létezés alapvető kettősségét csupán megismétlő tendencia. Az első ciklus zárata pedig mintha ugyanezt a szerveződést mutatná be plasztikusan a kötet címének kiaknázatlan használatában: „Vonatra szállsz, menetiránynak háttal / ülsz le, és egész úton azt nézed, / mi mindent hagytál magad mögött.” (Utószezon)

A második ciklus, noha megtartja a párkapcsolati élethelyzetek referenciakeretét, egyre inkább társadalomkritikai felhanggal egészül ki, ami leginkább az ember fogyasztási cikké válásának problémáját érzékelteti. Ez a tendencia több versben is feltűnik, azonban szembetűnő módon Az intimitásról című költeményben mutatkozik meg, ahol az ön-

kép torzításával és a szexuális vágy áruba bocsátásával („Retusált fehérműmodellek / egész épületeket beborító képeinek / árnyékában és a netes pornó / mesterséges fényében nőttünk fel –„) szemben a testi aránytalanságok, illetve hibák állnak („Csak a valóság / nem várt megnyilvánulásai / képesek megadni minket - / egy feltűnően nagy anyajegy, / egy baleset után maradt forradás, ilyesmik.”). Ezzel viszont nem jár együtt sem a hibapoétika behozása, sem pedig a versszöveg bármifajta reflektív viszonya az adott tematikához: az első ciklus önkényessége egy új kontextusba helyeződik át. Ugyanez jellemző a továbbra is az első ciklushoz hasonló, montázselvű elrendezésben fel-felbukkanó párkapcsolati dilemmákra is, ahol a testi megvázkódítások mellé immár felzárkóznak a kölcsönös érzelmi kizsákmányolásra („Úgy csinálók, mintha érdekelnél.” [Próbaidő]), a szexuális tárgyként való kezelésre („Hogy tulajdonképpen alig különbözök / a konyhapulton fekvő kiürült borosüvegtől” [Elég]), illetve a hagyományos női szerepekre történő utalások is („A tö-

rölközőkkel együtt pont egy adag” [A mosó nők dala]).

A kötet *Én nem ilyennek képzeltem a költészetet* című záróciklusa pedig a mindezekből való elmozdulással a versírásra mint önreflexív vonatkozásokra való utalásokkal előjelezi az írás eleve megkettőződéseivel (szubjektum és lírai szubjektum) járó működésének problémáját. Később viszont kirajzolódik, hogy mindez csupán az irodalmi közeg ugyancsak társadalomkritikai és (ön) reprezentációt érintő elhasonulásainak felszíni bemutatásában érdekelt („Csak hát a fiatalok is, meg a művészek is / isznak [...]”) az előzőleg említett tendenciák további ismétlésével (női szerep, szexualitás stb.). Sőt, ez utóbbi együtt jár az érzelmek fokozásával, aminek következtében csakhamar megjelennek a vulgár-feminista példázatokként szolgáló önmegerősítések is: „És mégis ki ne lenne dühös, ha látna, / hogy a szexuális zaklatásról és hatalmi visszaélésről szóló / konferencián / a közönséget szinte kizárólag nők alkotják, míg a férfiak odakint az esti bulira alapoznak?”. (Rossz helyen)

Habár írásom elején a recepció eddigi irányvonalának homogenitásával és a költői nyelv hátterbe szorításának említésével kezdtem, elismerhető, hogy ha bármilyen érdemi kijelentést szeretnénk tenni a kötetről, óhatatlanul is ugyanebbe a viszonyrendszerbe futhatunk bele – hiszen a szövegek a leginkább erre adnak lehetőséget. A *Menetirány*-nak háttal ugyanis, noha számos ponton inkonzisztens (borító), máshol pedig elnagyolt (társada-

lomkritika, párkapcsolat, nőiség, trauma), koncepcionális és kompozicionális értelemben mégis mutat némi tudatosságot, aminek ellenében viszont nyelvileg egészen kiforratlan és eseménytelen. Merthogy a Rékai költészetében detektálható, eredendően pozitívista, a nyelv és a valóság harmóniájának előfeltételezése miatt egyetlen dimenziója sem eléggé komplex ahhoz, hogy képes legyen újszerűen megragadni a fenti kérdéskörök bármelyikét.

Hocza-Szabó Marcell

„Írni nem akarni kell, hanem muszáj”

Gerőcs Péter, Szembenézni a tehetségtelenségünkkel. Írások az írásról, Kalligram, 2024

Gerőcs Péter nyolcadik kötetének címét olvasva meglepődve emelhetjük fel a tekintetünket. Mind a szokatlanul hosszú és toldalékokban bővelkedő szerkezet formája, mind pedig a tartalma, jelentése miatt. Ugyancsak felkeltheti figyelmünket az általános alany

használata vagy legalábbis a homodiegetikus elbeszélőt sejtető pozíció. A kötet címe megszólít, és egyúttal meg is invitál abba a tárgykörbe, melyet az alcím jelöl ki pontosabban: *Írások az írásról*.

A szokatlan könyvborítót (a borítótér, a grafikai elrende-

zés és a nyomdai előkészítés Hrapka Tibor munkája) forgatva felvetődő kérdéseinkre A címadás titka című esszé frappáns megfejtést kínál. A 2024-es kiadás kötésének hosszanti sávjai mint megannyi könyvgerinc fordulnak az érdeklődő tekintetek felé, alaposan bevésve az emlékezetbe a szerző-cím-alcím hármását. Ez a megoldás mintegy sokszorosítja az egyébként rövid, de mindenképpen korlátozott nyelvi és vizuális ingert, amely a majdani olvasó figyelmét hivatott felkelteni, hiszen „a könyvek legtöbbször élükre állítva mutatkoznak a könyvespolcon, ha épp a könyvterjesztő nem dönt úgy, hogy hivalkodó gúlat épít a bolti bejárat mellé az adott műből. Ettől a primitív mágiától eltekintve marad a könyvgerinc, ami pedig, lássuk be, vastagságán kívül ritkán tud egyébbel hivatkozni”. (107) Az előlapon az egyik sor színvilágával kiemelkedik a többi közül – rendkívül érzéketesen szemléltetve a fent idézett esszében szavakba is foglalt, a mindennapos szelmalomharcot a megannyi egyformának tűnő szépirodalmi alkotás rengetegében való kitűnésért.

A kissé modoros címet olvasva, esetleg felolvasva nyelvünk szinte megbicsaklik, ez a nem is olyan meglepő tévesztés máris meghív minket a gyengeségekkel való közös szembesülésre, noha a kötet első fellapozásakor még nem sejtjük, mennyire vagyunk közelről érintettek. Az alcím valamivel kézzelfoghatóbb tájékoztatást nyújt a kötetben rejlő szövegekkel kapcsolatban. Az olvasó elvárásai két irányba is mozdulhatnak a cím és alcím alapján: érdeklődését egyrészt felkeltheti, hogy műhelytitkokat fürkészhetsz ki „az írás őserdejében” (27), ugyanakkor saját érintettségét is jogosan kutatja a sorok között.

Kihez szólnak a kötetben egybefűzött esszék? A szerző egy külön részt szentel a kérdés tárgyalásának és válaszlehetőségeinek. „Ki is vagy te, kedves olvasó?” (192) – ezzel a felütéssel kezdődik Az olvasó című írás. A kézenfekvő válasz a kötet ezen pontjára érve

már a befogadóban is kirajzolódhatott (feltéve, ha többé-kevésbé sorban haladt a szövegekkel), az elbeszélő pedig ezt deklarálta meg is erősíti megszólításaival: „Kedves szerzőtárs!”, „Kedves olvasó!”. (196) Írásai tehát mind az olvasó íróhoz, mind pedig az olvasó olvasóhoz szólnak (a helyzetet tovább fokozva Az író olvasói felelőssége című írásban még mélyebben elgondolkodtat az irodalomhoz való viszony mibenlétéről és fokozatairól). Noha a hétköznapi befogadó nem feltétlenül érintett az írói társadalom belsőbb köreiben, a szövegek elbeszélője mégis élvezetes és változatos módon, humort, ironiát gazdagon alkalmazva hívja meg az irodalmi művek születésének műhelyébe. Mintegy nagyvonalúan odafordítja azt a kaleidoszkópot, amelyen keresztül az író szemléli és nyelvi-
leg újraalkotja a valóságot. Ahogy „az író olvassa a világot”. (144)

Nem kevésbé direkt módon, már-már atyáian, helyenként fölényesen, nem ritkán pedig kritikusan, ítélkezően szól az elbeszélő az írás gondolatával kacérkodók, a pályakezdők és az írói lét rögzített útját már régebb óta járó írótar-

sak táborához is. Gyakorlatias tanácsokkal és plasztikus illusztrációkkal szolgál az írás és az írói lét elméleti és gyakorlati területeiről. E szövegek gyakran nyíltan mítoszrombolók. Számos ponton arra hivatottak, hogy áttörjék és felülírják a romantikus, naiv elképzeléseket az ihletett állapot és az ösztönösen alkotó írói génusz működéséről. Az esszék némelyike az írói ambíciókat dédelgetőknek, de a biztonságosnak tűnő lelátón elhelyezkedő olvasóknak is – többnyire a fanyar humor köntösébe bújtatva – világosan fejti ki: hogyan működik és hogyan *nem* működik az írás folyamata. Az ötlet nem veleszületett adottság vagy hajlam, hanem „vágy arra, hogy eszünkbe jusson valami” (17), és amennyiben ez megtörténik, az egyáltalán nem természetes, inkább egyfajta kegyelmi állapot. A kötet egésze hangsúlyozza a tapasztalatot: az írás nemcsak művészet, az alkotó szellem kiengedése a túlnyomás alatt lévő palackból, hanem *tekhné*, mesterség is.

Ugyanakkor hiába mesterség, az elbeszélő meglátása szerint „vannak olyan íráskészségek, ame-

lyek nagyon nehezen, vagy éppen-séggel egyáltalán nem tanulható-ak”. (167) Hogy mi az, ami nem tanulható, azt legteljesebben a *Prozódia, avagy az írás legnagyobb titka* című írásban fejt ki és demonstrálja a szerző. Talán a kötet egyik legnagyobb fegyverténye éppen ez: az írások az írásról nem egyszerűen befejezett, lezárt értekezések benyomását keltik, hanem igyekeznek azt érzékeltetni, hogy az olvasó is jelen van a szövegek születésénél. Látjuk azt a módszertant, amellyel az író hagyja életre kelni, mintegy társszerzőül hívja a történeteit, karaktereit. *A hogyan és hogyan nem* izgalmas kísérletei ezek, élőbeszédszerű dialógusban a szöveggel (és az olvasóval). Látni engedik, hogy miként vezet az írói érzékenység éppen annak a megformáláshoz, amit általában végleges szövegváltozatként nyomtatásban látunk. „A történet tehát egy szerves anyag. Alakul a mélyben. Ne legyünk kevélyek, ne higgyük, hogy mi préseljük ki magunkból. A jó történetet az író megtalálja. Legfeljebb egy kissé átfazonírozza.” (56)

Az esszék némelyike speciálisabb témákat villant fel az írói

sorsból, de akadnak általánosabb érvényű gondolatok is. Például a *Szembenézni a tehetségtelenségünkkel* című esszében, mely címadó szerepét tekintve is kitüntetett figyelmet élvez, és amelyben a szöveg valamennyi olvasója magára ismerhet. Az esszék hangvétele a bizalmastól az egészen tárgyilagossig, távolságtartóig terjed, gyakran a téma személyességétől függetlenül is. Hiszen találunk rá példát, mikor az elbeszélő a legváratlanabb pontokon vallja be, hogy az objektívnek tűnő módon leírt figura ő maga.

De voltaképpen ki is ez az ő? Az olvasó alakjához képest a szerzőség implicit módon formálódik a kötetben. Ahogy a szövegek egyre mélyebbre hatolnak az írás, az elbeszélői pozíció értelmezése is mindinkább rétegzetté válik. Az elbeszélő az alkotói folyamat működésének érzékletes felvázolásakor világosan elválasztja egymástól az író személyének *polgári* és *irodalmi* alakját. „A profi író (aki tehát nem először menekül el az írás zárványába) az évek alatt kétféle tudatszerkezetet növeszt magának: a városi-polgárit és a vidéki-szerzetesit. A kétféle tudat

tulajdonképpen kétféle ember nevel a névazonosságot rejtő gazdatestben.” (31) Az elbeszélő – általánosságban véve – nem azonos az autobiografikus énnel, ezt a sokszor vallomások és személyes megjegyzések ellenére is tudatosítja a szerző az olvasóban: „ez a beszélő, vagyis az én szubjektív véleményem, akivel kapcsolatban még azt sem tudom egyértelműen bizonyítani, hogy azonos a borítón nevesített szerzővel”. (13) Ezek a felvetések felerősítik a feszültséget, bizonytalanságot azt illetően, hogy kinek a hangját halljuk: a szerző saját szerzőségére reflektáló, auktoriális elbeszélő, az írói tudatállapotból, de attól mégis eltávolodva, kívülről és belülről egyszerre felvillantva az írás mikéntjét.

Kompozíció-e az egybeszerkesztett esszék sorozata? Amennyiben az „esszé játék a nyelvvel” (198), úgy a *Szembenézni a tehetésgtélenségünkkel* játék a kötet szerkesztés lehetőségeivel. A kérdés – melyet az író a vállaltan nagy hatást gyakorló Kosztolányitól kölcsönöz – az, hogy akarunk-e játszani. A szövegek nem ritkán reflektálnak önmaguk szerkesz-

tettségére. Az író az első mondatot kimerítő elemzésnek veti alá, kissé elbizonytalanító módon, de felkonferálja az utolsót. A fülszöveg klasszikus helyén annak megírásával kapcsolatban töpreng, e rövid gondolatmenettel ki is tölti a rendelkezésre álló terjedelmet, valamint hitelesen bevezetőt kínál a kötethez: a fülszövegről szóló fül után következik az irodalmi mű, melynek témája az irodalom.

A kötet szövegeit evidens módon egységbe foglalja a közös témakör, az összetartozást a néhol megfigyelhető kereszthivatkozások még szorosabbra fűzik. Így például a prozódiaíróról szóló esszében az egész kötet nyitómondatához nyúl vissza. A szövegek elrendezése többé-kevésbé illeszkedik az alkotás folyamatához is, ezt a rendet némileg megbontva, adott témákhoz több alkalommal, újabb szempontból is közelít, némi redundanciát és helyenként ellentmondást is okozva. Így például az érvényesülés, a fogadtatás esetében, az *Érvényesülés és jelenlét* című írás alaphangja jóval pozitívabb – előbb-utóbb felfedezik a jó író: „még a legelfajzottabb korokban is végeredmény-

ben a munka nyeri el a méltó figyelmet, még ha pár évet, évtizedet várni is kell rá”. (53) Ezzel szemben a *Külső zajok*, *online jelenlét* című írás jóval sötétebb képet fest arról, hogy az érvényesülés „modern lehetőségei” nem ritkán a felejtés süllyesztőjébe utalják a tehetséget: „Az embert persze elfelejtik. Hiú ábránd azt gondolni, hogy majd a halála után száz évvel. Ha csak száz évig olvassák, ő nagyon boldog lesz, és megtesz mindent, amit csak a jóisten akar”. (186) Joggal merül fel az olvasóban a gyanú, hogy e ponton talán éppen saját korábbi naivitását gúnyolja ki az író. (Vagy egyszerűen az olvasója figyelmének éberségét ellenőrzi.)

Hasonlóan zavarba ejtő a kötet zárata is. A szerző korábban nyíltan beszél az íróvá válás lehetőségeiről, és arról, hogy kiváltságos terepről van itt szó. „Noha az irodalom egy mindenki számára nyitott épület, kapuján bárki jöhet és mehet, tény az is, hogy értő olvasói és tollforgatói képességekkel nem rendelkezik mindenki” (78),

más helyen pedig, némileg elismértelve: „Az irodalom elvben mindenkié. De a gyakorlatban sajnos nem az. Erről pedig soha nem az irodalom tehet, hanem az, aki nem tudja, vagy nem hajlandó elolvasni (ami ez esetben nem a betűk és szavak összeolvasását jelenti).” (140) Ugyanakkor a kötet zárósorai szinte elmoszák választvonalat a laikus és a szakmabéli megszólítottak között, eljátszva a (némileg ellentmondásos) gondolattal, hogy a kötetben foglaltak megszívlelése után az utolsó fejezetben bravúrosan megkezdett művet akárki folytathatja. Az utolsó szavak után az olvasóban maradó vegyes érzéseket talán maga a szerző fogalmazza meg és vetíti elő a legérzékletesebben: „mint amikor ráharapunk a kandírozott meggyre”.

Gerőcs Péter kötete több mint élvezetes olvasnivaló a kulisszák mögül felvillanó pillanatképekkel. Kimozdítja olvasóját szokásos távolságtartó kényelméből. Ha nem is íróvá, de egy mélyebbre ható tekintetű, figyelmesebb olvasóvá csiszol.

Pór-Szabady Ágnes

Iza Tarasewicz
Turba, Turbo, 2015

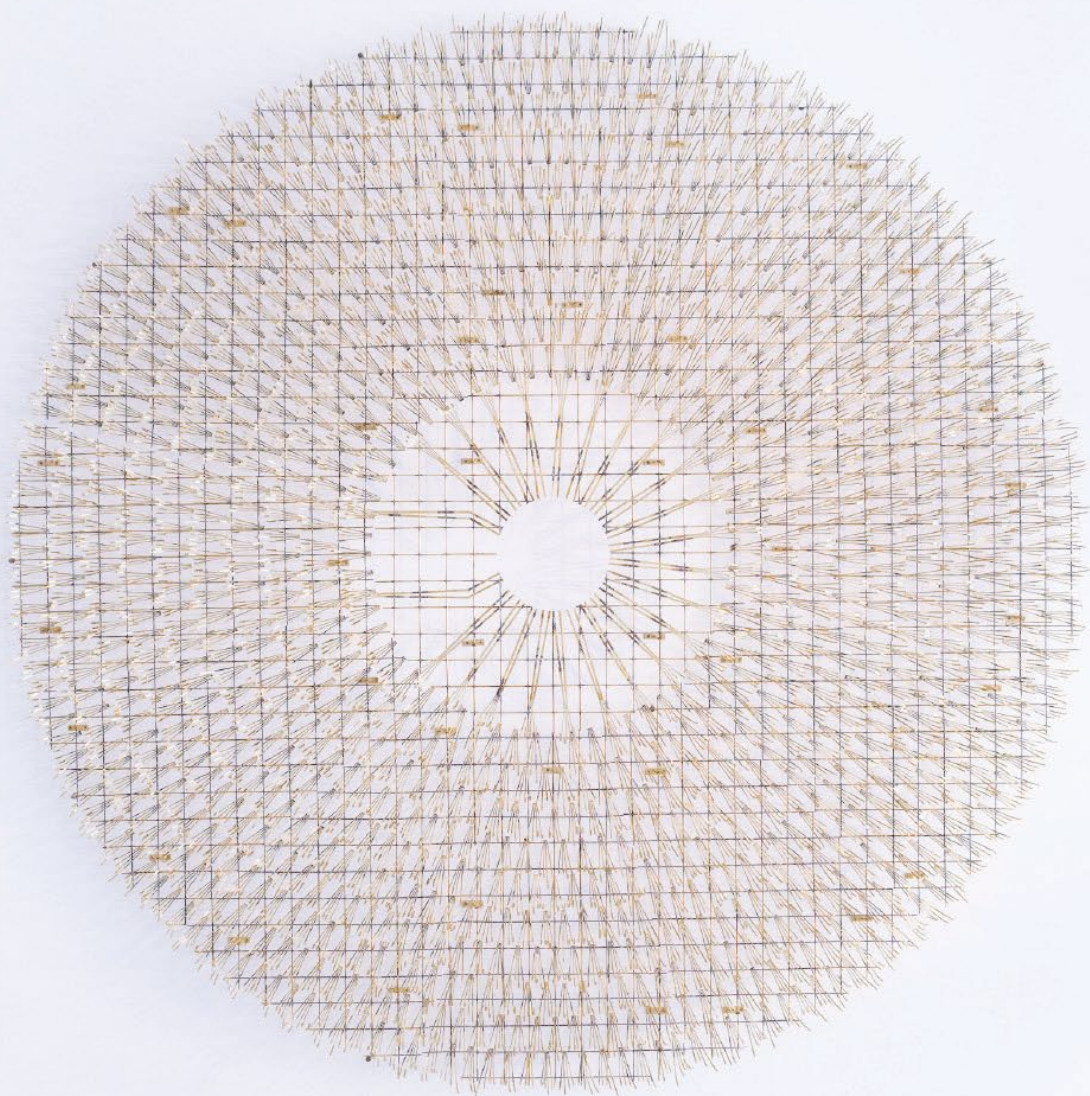

E számunk szerzői

Balogh Ádám (1981) író, költő, legutóbbi kötete: *Nyers* (Szépmesterségek Alapítvány, Műút-könyvek, 2016), Budapest • **Bödecs László** (1988) költő, kritikus, tördelőszerkesztő, legutóbbi kötete: *Kánaánhoz közelebb* (Napkút, 2022), Budapest • **Földes T. Lili** (1990) adatelemző, Budapest • **Heinczinger Bence János** (2003) író, költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest • **Hocza-Szabó Marcell** (1996) PhD-hallgató, Debrecen • **Iványi Bence** (1994) költő, Taksony • **Izsó Zita** (1986) költő, műfordító, szerkesztő, legutóbbi kötete: *Bekerített erdő* (Scolar Kiadó, 2022), Prága-Budapest • **Kabai Lóránt** (1977-2022) költő, író, szerkesztő, kritikus, vizuális művész • **Kristofics Kata** (2003) író, egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest • **Mizsur Dániel** (1991) költő, irodalomtörténész; legutóbbi kötete: *Karc* (FISz-Apokrif, 2017), Budapest • **Nagypál István** (1987) költő, író, műfordító, legutóbbi kötete: *Hantológia* (Cédrus Művészeti Alapítvány, 2024), Pilis • **Nyerges Gábor Ádám** (1989) író, költő, az Apokrif alapító főszerkesztője, legutóbbi kötete: *Vasgyúrók* (Prae Kiadó, 2024), Budapest • **Pór-Szabady Ágnes** (1998) örökségvédő, Balatonboglár • **Süveg Szilvia** író, Tatabánya • **Iza Tarasewicz** (1981) képzőművész, Kolonia Koppany-Bialystok • **Tóth Szabina** (1993) muzeológus (PIM), Budapest • **Veress Dániel** (1988) szerkesztő (Apokrif), Debrecen-Budapest

ISSN 2060-3207

25001

9 772060 320701

Ára: 900 Ft